

Гүйцэтгэлийн аудитын тайлан

**ХУУЛЬД ЗААСАН ДҮРЭМ, ЖУРАМ, НОРМ
НОРМАТИВЫГ БАТАЛСАН БОЛОВЧ ТӨСӨВ
САНХҮҮТЭЙГЭЭ ХАРИЛЦАН УЯЛДААГҮЙГЭЭС
СУРАЛЦАХ ОРЧИН САЙЖРАХГҮЙ БАЙНА.**

2020 оны 10 дугаар сар

**АУДИТЫН СЭДЭВ: ТӨРӨӨС БҮХ НИЙТИЙН
ЕРӨНХИЙ БОЛОВСРОЛ ОЛГОЖ БУЙ
ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ, ҮР ДҮН**

2020 он

АГУУЛГА

Хүснэгтийн товъёг	4
Аудитын зорилт, хамарсан хүрээ, стандарт, арга зүйн талаарх мэдэгдэл.....	6
БҮЛЭГ 1. Ерөнхий боловсрол олгох эрх зүйн орчин бүрдсэн боловч төсвийг оновчтой төлөвлөөгүйгээс суралцах орчин сайжрахгүй байна.....	7
А.1 Мөрдөгдөж буй эрх зүйн зохицуулалт хэрэгцээ шаардлагыг хангасан байна. ..	7
А.1.1 Мөрдөгдөж буй хууль, дүрэм журам, норм норматив хэрэгцээ шаардлагыг хангасан, харилцан уялдаатай боловч төсөв санхүүгээс шалтгаалан зарим заалтууд хэрэгждэггүй байна.	7
А.2 Хамран сургалтад тэгш хамруулж байгаа боловч суралцах орчин, багшлах боловсон хүчин хангалтгүй байна.	7
А.2.1 Хамран сургалтын тэгш хүртээмжтэй орчин дунд, ахлах ангийн хувьд бүрдсэн байна.	7
А.2.2 Аймгийн хэмжээний сургуулиуд суралцагч хүлээн авах хүчин чадлыг хэтрүүлэн ажиллаж байгаатай холбоотойгоор Ерөнхий боловсролыг олгоход шаардагдах хэвийн, аюулгүй материаллаг орчин, нөхцөл бүрдээгүй байна.....	12
А.2.3 Аймгийн хэмжээнд дутагдалтай багшийн орон тоонд тэтгэврийн багш ажиллуулж, номын санч, нийгмийн ажилтан нар мэргэжлийн бус хүн ажиллаж байгаа нь мэргэжлийн боловсон хүчний хүрэлцээ хангалтгүй байгааг харуулж байна.....	16
А.3.1 Төсвийг бодитой төлөвлөөгүй ба жигд бус хуваарилснаас өр төлбөр үүсэх, санхүүгийн сахилга бат алдагдах нөхцөлд хүргэсэн байна.	19
А.3.2 Аймгийн БСУГ нь санхүүжилтийг сар бүр хүүхэд өдрөөр хянаж олгоогүй, хувьсах зардал олголтод хяналт тавьж ажиллаагүй байна.	25
БҮЛЭГ 2. Ерөнхий боловсрол олгох хөтөлбөр, төлөвлөгөөг баталсан боловч хэрэгжилтэд тавих хяналт сул байна.....	28
Б.1 Ерөнхий боловсролыг олгох хөтөлбөрийг жил бүр сайжруулсан боловч үнэлгээг үр дүнтэй хийгээгүй байна.	28
Б.1.1 Бүх нийтийн ерөнхий боловсролыг хөтөлбөр, төлөвлөгөөний дагуу үр дүнтэй эзэмшүүлж байна.	28
Б.1.2 Ерөнхий боловсролын сургалтын чанарт орон нутгаас хийх үнэлгээ үр дүнгүй байна.	31
Б.2 Бүх нийтийн ерөнхий боловсрол олгох үйлчилгээнд тавих хяналтыг сайжруулах шаардлагатай байна.	31
Б.2.1 Аймгийн БСУГ, ЕБС-ийн дотоод хяналтын комисс хяналтыг хэрэгжүүлж байгаа боловч үр дүнгүй байна.	31
Б.2.2 Мэргэжлийн байгууллагуудаас хяналт шалгалт хэрэгжүүлж байгаа боловч жил бүр зөрчил давтагдаж байгаа нь үр дүн хангалтгүй байгааг харуулж байна.....	35
Саналд өгсөн тайлбар:	40
ДҮГНЭЛТ: 41	
ЗӨВЛӨМЖ: 42	
ХАВСРАЛТУУД:.....	Error! Bookmark not defined.

Товчилсон үгийн тайлбар

ААН	Аж ахуйн нэгж
ААНБ	Аж ахуйн нэгж байгууллага
АДБОУС	Аудитын дээд байгууллагын олон улсын стандарт
БСШУСЯ	Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан спортын яам
БМДИ	Багшийн мэргэжил дээшлүүлэх институт
БҮТ	Боловсролын үнэлгээний төв
ЕББГ	Ерөнхий боловсролын бодлогын газар
НХХС	Нийгмийн хамгаалал хөдөлмөрийн сайд
СС	Сангийн сайд
БЧШТ	Боловсролын чанарын шинэчлэл төсөл
ИТХ	Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурал
ХШҮДАХ	Хяналт шинжилгээ үнэлгээ, дотоод аудитын хэлтэс
ОНХС	Орон нутгийн хөгжлийн сан
МХГ	Мэргэжлийн хяналтын газар
СТСХ	Санхүү төрийн сангийн хэлтэс
СХАА	Санхүү хяналт аудитын алба
ЕБС	Ерөнхий боловсролын сургууль
ЭЕШ	Элсэлтийн ерөнхий шалгалт
БСУГ	Боловсрол, соёл урлагийн газар
ДЗОУБ	Дэлхийн зөн олон улсын байгууллага
ОБГ	Онцгой байдлын газар
НДШ	Нийгмийн даатгалын шимтгэл
БМДЗ	Багшийн мэргэжил дээшлүүлэх зардал

Хүснэгтийн товьёг

№	Тайлбар	Хуудасны дугаар
Хүснэгт 1	Боловсролыг дэмжих хөтөлбөрийн хэрэгжилт	8
Хүснэгт 2	ЕБС-ийн бүлэг дүүргэлтийн хэмжээ	11
Хүснэгт 3	Сургуулиудын хүчин чадал, сурагчдын судалгаа	12
Хүснэгт 4	Аймгийн сургуулиудын кабинетын судалгаа	13
Хүснэгт 5	Дутагдалтай багшийн судалгаа	16
Хүснэгт 6	ЕБС-иудад ажиллаж байгаа нийгмийн ажилтан, номын санчийн мэргэжлийн судалгаа	17
Хүснэгт 7	ЕБС-д ажиллаж байгаа багш нарын мэргэжлийн судалгаа	18
Хүснэгт 8	Нэг хүүхдэд ногдох хувьсах зардлын дундаж нормативын харьцуулалт	19
Хүснэгт 9	Үндсэн сургалтын зардлын төлөвлөлт, батлагдсан төсвийн харьцуулалт	20
Хүснэгт 10	Албан бус сургалтын зардлын төлөвлөлт, батлагдсан төсвийн харьцуулалт	20
Хүснэгт 11	ЕБС-ийн хуваарьт өөрчлөлт оруулах санал, өөрчлөлт орсон дүн	22
Хүснэгт 12	Дотуур байрны хувьсах зардлын төлөвлөлт, хуваарилалт	23
Хүснэгт 13	Дотуур байрны хүүхдийн хоолны зардлын төлөвлөлт, хуваарилалт, гүйцэтгэл	23
Хүснэгт 14	2016-2019 оны төлөвлөлт, батлагдсан төсвийн зардлын харьцуулалт	24
Хүснэгт 15	Аймгийн улсын шалгалтын дүн / бага, дунд ахлах анги /	29
Хүснэгт 16	ЕБС-ийн санхүүгийн үйл ажиллагаанд хийгдсэн хяналт шалгалтын зөрчил	37
Хүснэгт 17	Сургуулийн зөвлөл байгуулсан шийдвэр, бүрэлдэхүүн	37

Зургийн товьёг

№	Тайлбар	Хуудасны дугаар
Зураг 1		

Дүрслэлийн товъёг

№	Тайлбар	Хуудасны дугаар
Дүрслэл 1	Боловсролыг дэмжих дэд хөтөлбөр"-ийн зорилтууд	8
Дүрслэл 2	"2017-2019 онд хэрэгжүүлсэн арга хэмжээний тоо	9
Дүрслэл 3	ЕБС-ийн хамран сургалт / аймгаар /	10
Дүрслэл 4	ЕБС-ийн хамран сургалт / сумдаар /	10
Дүрслэл 5	ЕБС-д хийгдсэн хөрөнгө оруулалт	15
Дүрслэл 6	Нэг хүүхдэд ногдох хувьсах зардлын дундаж нормативаар тооцсон төсвийг батлагдсан төсөвтэй харьцуулсан харьцуулалт	19
Дүрслэл 7	ЕБС-ийн суралцагчдын тоо / төлөвлөлт/	20
Дүрслэл 8	Албан бус сургалтын суралцагчдын тоо /төлөвлөлт/	20
Дүрслэл 9	ЕБС-ийн суралцагчдын тоо / хуваарилалт /	21
Дүрслэл 10	Албан бус сургалтын суралцагчдын тоо / хуваарилалт /	21
Дүрслэл 11	Аудитаар тооцоолсон нэг хүүхдэд ногдох зардлын дүн	22
Дүрслэл 12	Дотуур байрны хүүхдийн тоо	23
Дүрслэл 13	Дотуур байрны 6 настай хүүхдийн тоо	23
Дүрслэл 14	ЕБС-ийн батлагдсан төсөв, гүйцэтгэл, хэтрэлт, хэмнэлт	25
Дүрслэл 15	БМДЗ-ийн батлагдсан төсөв, гүйцэтгэл	26
Дүрслэл 16	Үдийн цай хөтөлбөрийн төлөвлөлт, хуваарилалт, гүйцэтгэл	27
Дүрслэл 17	БЧШТ-ийн сургуулийн тэтгэлэгт хөтөлбөрт шалгарсан төслүүд	28

Хавсралтын товъёг

№	Тайлбар	Хуудасны дугаар
Хавсралт 1		
Хавсралт 2		

	Аудитын зорилт, хамарсан хүрээ, стандарт, арга зүйн талаарх мэдэгдэл
Аудит хийх үндэслэл, бүрэн эрх	Аудитыг Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын 2020 оны А/53 дугаар тушаалын дагуу “Төрөөс бүх нийтийн ерөнхий боловсрол олгож байгаа өнөөгийн байдал, үр дүн”-д Төрийн аудитын тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/-ийн 6 дугаар зүйлд заасан бүрэн эрхийн хүрээнд хийлээ.
Аудитын зорилт	“Төрөөс бүх нийтийн ерөнхий боловсрол олгож байгаа өнөөгийн байдал, үр дүн”-д улсын хэмжээнд нэгдсэн удирдамжаар аудит хийж, дүгнэлт гарган зөвлөмж боловсруулж, Улсын Их Хурал болон холбогдох байгууллага, албан тушаалтанд танилцуулж, олон нийтэд мэдээлэхэд аудитын зорилт чиглэгдэнэ. Дээрх зорилтыг хангахын тулд дараах дэд зорилтын хүрээнд аудитыг гүйцэтгэлээ. Үүнд: ➤ Ерөнхий боловсрол олгож буй өнөөгийн нөхцөл хэрэгцээ шаардлагад нийцэж байгаа эсэх; ➤ Ерөнхий боловсрол олгох үйлчилгээний зорилго, зорилт хангагдаж байгаа эсэх;
Аудитын хамарсан хүрээ	Аудитад аймгийн ИТХ, ЗДТГ, БСУГ, МХГ, ЕБС-иуд-ын 2016-2019 оны үйл ажиллагааг /сүүлийн 4 хичээлийн жил/ хамруулан гүйцэтгэлээ.
Аудитын хязгаарлалт	
Аудитын арга зүй, шалгуур үзүүлэлт	Аудитыг гүйцэтгэхэд АДБОУС 300, 3000-3100 үндэслэн боловсруулсан Гүйцэтгэлийн аудитын журамд заасан арга зүйг ашиглан Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын баталсан төлөвлөгөө, хөтөлбөрийг мөрдлөг болгон аудитын горимын дагуу холбогдох албан тушаалтнуудтай ярилцлага хийх, асуулга лавлагаа, тодруулга авах, сургалтын хөтөлбөр, төлөвлөгөө, санхүүгийн тайлан, бусад шаардлагатай баримт материал, сүүлийн 4 жилийн байдлаарх үндсэн үзүүлэлтийн судалгаанд тулгуурлан дүн шинжилгээ хийж, аудитын хөтөлбөр, горим, асуудлын шинжилгээний дагуу нотлох зүйл цуглуулж, аудитын дүнд үндэслэн дүгнэлт, зөвлөмж боловсруулав.
Аудитын бүрэлдэхүүн, хугацаа	Аудитыг Говьсүмбэр аймаг дахь Төрийн аудитын газрын дарга бөгөөд тэргүүлэх аудитор Б.Сарантуяа удирдаж, аудитын менежер Г.Наранбаяр чанарын хяналтыг хэрэгжүүлж, ахлах аудитор Ц.Батсайхан, аудитор Б.Анхтуяа нар хамтран гүйцэтгэв. Аудитын талбарын ажлыг 2020 оны 08 дугаар сарын 17-ны өдрөөс 2020 оны 10 дугаар сарын 12-ны өдөр хүртэл гүйцэтгэж, аудитын тайланг холбогдох үе шатны хяналтаар хянуулан Тэргүүлэх аудиторын тушаалаар баталгаажуулж, 2020 оны 10 дугаар сарын 26-ны дотор Үндэсний аудитын газар, холбогдох байгууллагуудад хүргүүлэв.
Хүндрэл бэрхшээл	Аудитад шаардлагатай баримт материалыг аймгийн БСУГ, ЕБС-иуд нь шаардсан хугацаанд ирүүлээгүй, дутуу баримт материал ирүүлсэн, архиваас олдохгүй байгаа зэрэг нь хүндрэл бэрхшээл үүсгэлээ.

БҮЛЭГ 1. Ерөнхий боловсрол олгох эрх зүйн орчин бүрдсэн боловч төсвийг оновчтой төлөвлөөгүйгээс суралцах орчин сайжрахгүй байна.

А.1 Мөрдөгдөж буй эрх зүйн зохицуулалт хэрэгцээ шаардлагыг хангасан байна.

А.1.1 Мөрдөгдөж буй хууль, дүрэм журам, норм норматив хэрэгцээ шаардлагыг хангасан, харилцан уялдаатай боловч төсөв санхүүгээс шалтгаалан зарим заалтууд хэрэгждэггүй байна.

- **Хуульд заасан дүрэм, журам, норм нормативыг баталсан боловч төсөв санхүүтэйгээ харилцан уялдаагүй байна.**

Боловсролын тухай хууль болон Бага дунд боловсролын тухай хууль, Багшийн хөгжлийг дэмжих тухай хуульд заасан дүрэм, журам, стандарт, норм нормативыг боловсруулж, баталсан байна.

Аудитаар хуульд батлахаар заасан 9 дүрэм, 22 журам, 5 хөтөлбөр, 3 стандарт, 4 норм, норматив, 6 нийтлэг шаардлага, аргачлал зааврыг батлагдсан эсэхийг үзэхэд 1 хөтөлбөр батлагдаагүй ба хууль, дүрэм журам нь батлагдсан боловч хэрэгжүүлэхэд хүндрэлтэй, төсөв санхүү нь шийдвэрлэгдээгүй заалтууд байна. Тухайлбал:

- Багшийн хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.2-т *“Багшийн хөгжлийг дэмжих хөтөлбөрийг Засгийн газар батална”* гэж заасан боловч батлагдаагүй
- ЕБС-ийн үйл ажиллагаанд эцэг эх олон нийтийн зүгээс хяналт тавих, тэдний үүрэг оролцооны талаар хуульд нарийвчлан тусгаагүй
- Багшийн хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.3-т *“Багшийн хөгжлийн төвийн үйл ажиллагаанд ерөнхий боловсролын сургууль, цэцэрлэг, мэргэжлийн боловсрол сургалтын байгууллагын нийт хувьсах зардлын хоёр хувь хүртэл хэмжээний зардлыг зарцуулна”* гэж заасан боловч төсөвт батлагдаж ирдэггүй
- Гамшгаас хамгаалах тухай хуулийн 51 дүгээр зүйлийн 51.2-т *“Гамшгаас хамгаалах, эрсдэлийг бууруулах арга хэмжээний зардалд аймаг, нийслэл, сум, дүүрэг, төрийн байгууллага тухайн жилийн төсвийнхөө 1.0 хувиас доошгүйг зарцуулахаар тооцон төсөвт тусгаж, хуулийн этгээд тухайн жилийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээний зардлын 1.5 хувиас доошгүй хэмжээний хөрөнгийг төлөвлөж зарцуулна”* гэж заасан боловч төсөвт батлагддаггүй
- Засгийн газрын 2019 оны 05 дугаар тогтоолын 03 дугаар хавсралтаар “Төрийн албан хаагчид мөнгөн урамшуулал олгох журам”-аар Төрийн болон орон нутгийн өмчийн цэцэрлэг, ЕБС, мэргэжлийн боловсрол, сургалтын байгууллагын багш, туслах багш, албан хаагчид олгох улирлын ажлын үр дүнгийн мөнгөн урамшууллыг баталсан ба мөнгөн урамшуулал олгоход баримтлах шалгуур үзүүлэлтийг нарийвчлан тогтоогоогүй
- БСШУС-ын 2003 оны 321 дугаар тушаалаар батлагдсан “ЕБС, цэцэрлэгийн үйл ажиллагаанд хяналт-шинжилгээ хийж, үнэлгээ өгөх тоон болон чанарын шалгуур үзүүлэлт” аргачлал шинэчлэн батлагдаагүй

А.2 Хамран сургалтад тэгш хамруулж байгаа боловч суралцах орчин, багшлах боловсон хүчин хангалтгүй байна.

А.2.1 Хамран сургалтын тэгш хүртээмжтэй орчин дунд, ахлах ангийн хувьд бүрдсэн байна.

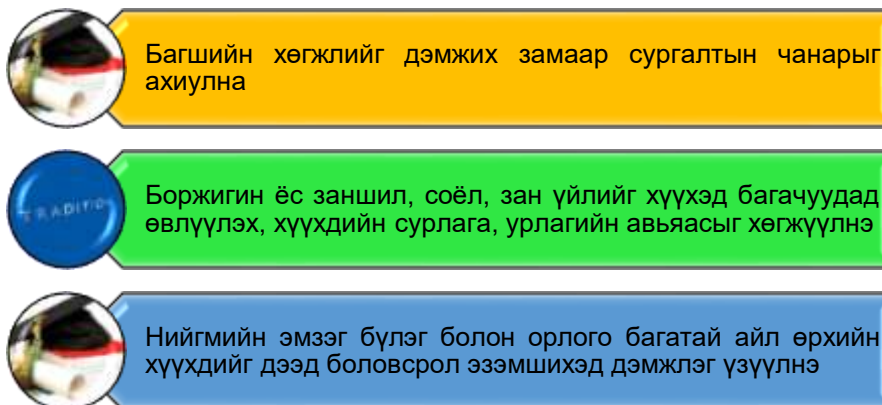
- **Аймгийн ИТХ нь “Боловсролыг дэмжих дэд хөтөлбөр”-ийг баталж, биелэлтэд хяналт тавих үүргээ хэрэгжүүлж ажилласан боловч уг хөтөлбөрийн үр дүнг тодорхойлсон шийдвэр гаргаагүй байна.**

Говьсүмбэр аймгийн Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын тэргүүлэгчдийн 2016 оны 67 дугаар тогтоолоор “Боловсролыг дэмжих дэд хөтөлбөр”-ийг баталсан байна. “Боловсролыг дэмжих дэд хөтөлбөр”-ийг 2016-2020 онд хэрэгжүүлэх ба дараах зорилго, зорилтуудыг дэвшүүлсэн байна. Тухайлбал:

Зорилго: Орон нутгийн онцлогт тохирсон боловсролын оновчтой бодлогыг хэрэгжүүлэн, багш, хүүхдийн хөгжил, авьяасыг дэмжиж, сургалтын чанар, үр дүнг дээшлүүлнэ.

“Боловсролыг дэмжих дэд хөтөлбөр”-ийн зорилтууд

Дүрслэл 1

“Боловсролыг дэмжих дэд хөтөлбөр”-ийн хүрээнд 2017 онд 16, 2018 онд 10, 2019 онд 16 арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн байна.

“Боловсролыг дэмжих дэд хөтөлбөр”-ийн хэрэгжилтийг аймгийн ХШҮДАХ жил бүр үнэлж дүгнэн, АИТХ-д хүргүүлдэг байна.

АИТХ-аас хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг хянахдаа хөтөлбөрийн тайланг гаргуулан авч, АИТХ-ын тэргүүлэгчдийн хурлаар хэлэлцдэг боловч чиглэл зөвлөмж өгсөн шийдвэр гаргаагүй байна.

Энэ нь Боловсролын тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.1.2 дахь заалтыг зөрчсөн байна.

Цаашид АИТХ нь “Боловсролыг дэмжих дэд хөтөлбөр”-ийн хэрэгжилтэд хяналт тавих, хөтөлбөрийн тайланг хэлэлцэхдээ үр дүнг тооцож, чиглэл, зөвлөмж хүргүүлж ажиллах талаар зөвлөмж өгөхөөр шийдвэрлэв.

“Боловсролыг дэмжих дэд хөтөлбөр”-ийн хэрэгжилтийг он тус бүрээр хүснэгтээр харуулбал:

Хүснэгт 1

Тайлант он	Арга хэмжээний тоо	Хэрэгжилтийн үнэлгээ				Үнэлэх боломжгүй	Биелэлтийн хувь
		100%	70%	40%	0%		
2017	16	12	4	1	-	-	95.0
2018	10	7	3	-	-	-	91.0
2019	16	6	4	6	-	-	70.0

Хүснэгтээс харахад: Хөтөлбөрийн биелэлтийн дундаж 2017 онд 95.0%, 2018 онд 91.0%, 2019 онд 70.0%-тай байна.

2017 онд 16 арга хэмжээнд 35.0 сая, 2018 онд 10 арга хэмжээнд 40.0 сая, 2019 онд 16 арга хэмжээнд 25.0 сая, нийт 100.0 сая төгрөгийг тус тус зарцуулсан байна. Тухайлбал:

2017-2019 онд хэрэгжүүлсэн арга хэмжээний жагсаалт

Дүрслэл 2

2017

- Хүүхдийг хөгжүүлж буй шилдэг арга зүйн сургалтад 200 гаруй багш, "Зөвлөх багш зөвлөж байна" аймгийн зөвлөгөөнд 12 гаруй багш нар хамрагдсан
- "Тагтаат цэнхэр алчуур" хүүхдийн зохиолын 50 ширхэг ном, шилдэг багш нарын туршлагыг түгээн дэлгэрүүлэх 200 ширхэг гарын авлага хэвлүүлж, нийтийн хүртээл болгосон
- "Судлагдахууны багийг чадваржуулах нь" аймгийн багш нарын сургалт 2 удаа зохион байгуулагдаж, 500 гаруй багш, туршлаг судлах үйл ажиллагаанд 254 гаруй багш, "Багшийн ёс зүй-хариуцлага" сургалтад 254 гаруй багш нар хамрагдсан
- Хөдөөгийн багш нарын спортын тэмцээн, Монголын болон Дэлхийн багш нарын өдрийн угтаж баярын арга хэмжээг зохион байгуулсан
- Аймгийн математик, физик, англи хэлний олимпиад зохион байгуулж, 584 сурагчид оролцсон
- Математикийн улсын олимпиадад 2 багш, 5 сурагч оролцсон, математикийн хичээлээр төгсөх ангийн 1450 сурагчдаас 5-6 удаагийн сорилго шалгалт авсан
- ЭЕШ, олимпиад, уралдаан тэмцээнд амжилт үзүүлсэн багш нарыг дэмжиж урамшуулсан
- Байгалийн ухааны ЭЕШ-ын төстийн эмхэтгэлийг 313 ширхэг хэвлүүлсэн
- "Боржигин ёс заншил, соёлын өв" сэдэвт хичээлийн галын авлага боловсруулсан, "Боржигин өв, соёл" хөтөлбөрий туршин амжилттай хэрэгжүүлсэн 5 багшид дэмжлэг үзүүлсэн
- Дэлхийн банкны санхүүжилтээр "Чанарын шинэчлэл" төслийг хэрэгжүүлж ажилласан
- Байгалийн ухааны хими, биологийн хичээл сонгон судалж буй 15 сурагч, ахмад 2 багштай гэрээ байгуулж ажилласан
- Хагас болон бүтэн өнчин амьжиргааны баталгаажих түвшинээс доогуур орлоготой 25 оюутанд дэмжлэг үзүүлсэн

2018

- "Тогтвортой хөгжил-ЕБС" улсын зөвлөгөөнд 20 багш, мэргэжилтэн хамрагдсан
- "Сургуулийн менежмент, багшийн хөгжил, бага, дунд боловсролын төлөвлөгөө хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга зүй" сургалтад БСУГ-ын мэргэжилтэн, сургуулийн удирдлагууд, багш нар оролцсон
- ЭЕШ-д сурагчдаа амжилттай бэлтгэж, улсын дундаж онооноос илүү үнэлгээтэй дүгнэгдсэн судлагдахууны 6 багшид урамшуулал олгосон
- Монгол бичгийн аймгийн олимпиадыг 15 дахь жилдээ зохион байгуулж, 160 иргэн, сурагчид оролцсон
- ЭЕШ, бус, улсын чанартай олимпиад, уралдаан тэмцээнд амжилт гаргасан багш, сурагчдыг урамшуулсан
- ЭЕШ-ийн бэлтгэл ажлыг эрчимжүүлэх зорилгоор 12 дугаар ангийн сурагчдад давлага хичээллүүлж, зөвлөмж гарын авлага гаргасан, 5-12 дугаар ангийн сурагчдын түвшинг тогтоон, сурлагын амжилтын ахицыг тодорхойлсон
- Хагас болон бүтэн өнчин 14, ажилгүй, хөгжлийн бэрхшээлтэй, өрх толгойлсон эмэгтэй, амьжиргааны баталгаажих түвшингээс доогуур орлоготой өрхийн 11, нийт 25 оюутанд дэмжлэг үзүүлсэн

2019

- "Боловсролын хөгжлийн чиг хандлага-Хүүхдийн хөгжил" сэдэвт лекцэнд 140 багш удирдах ажилтнууд, БМДИ-н математик, байгалийн ухаан, дүрслэх технологи, түүх нийгмийн ухаан, бага боловсрол, монгол хэлний агуулга арга зүйн сургалтыг нийт 126 багш нар хамрагдсан.
- Улсын "багш нарын 7 дугаар их хуралд аймгаа төлөөлж 4 төлөөлөгч оролцсон
- Багш нарын ур чадварын тэмцээнийг зохион байгуулж, 350 гаруй багш хамрагдсан
- Аймгийн Засаг даргын нэрэмжит англи хэл, математикийн массын олимпиад, зүүн бүсийн физикийн олимпиад, Монгол бичгийн массын олимпиад, улсын төрөлжсөн олимпиадын 2-ын даваа, зүүн бүсийн математикийн олимпиадыг тус тус зохион байгуулсан
- ЭЕШ-д бэлтгэх ажлын хүрээнд сорилго шалгалтыг зохион байгуулж, нийт 135 сурагч хамрагдсан
- "Гэгээн алсын одод" хүүхдийн урлагийн их наадам, "Би багш" шоу нэвтрүүлэгт амжилттай оролцсон багш, сурагчдад дэмжлэг үзүүлсэн
- Түвшин тогтоох 7 хичээл, сорилго 10 хичээлээр шалгалтын материал бэлтгэх, 12 дугаар ангийн сурагчдад 20 цагийн давтлага өгөх зорилгоор нийт 15 багштай гэрээ байгуулж ажилласан
- Ерөнхий боловсролын 5 сургуулийн нийт 2090 сурагчдад уртын дуу, умарзай, морин хуурын сургалтыг зохион байгуулсан

Аймгийн хэмжээнд 2016-2019 онд 1 дүгээр ангийн бүлэг дүүргэлт хэтэрсэн, 2-12 дугаар ангийн бүлэг дүүргэлт зохих түвшинд байна.

Боловсролын тухай хуулийн 28 дугаар зүйлийн 28¹.1.6-д зааснаар Аймгийн БСУГ-ын даргын 2018 оны А/20 дугаар тушаалаар аймгийн хэмжээний сургууль, цэцэрлэгийн хамран сургах тойргийг шинэчлэн баталсан байна.

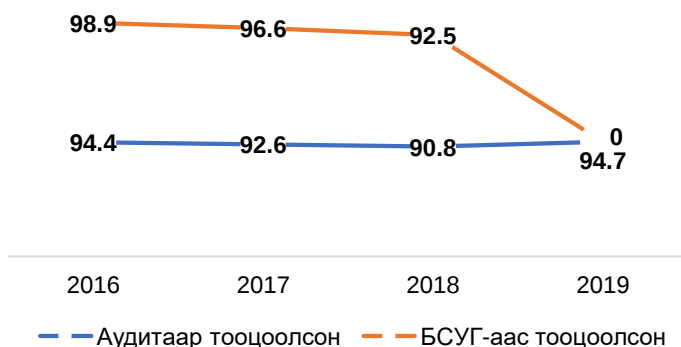

Гэвч эцэг, эх, асран хамгаалагч нь Боловсролын тухай хуулийн 46 дугаар зүйлийн 46.1.1-д зааснаар хүүхдээ аль сургуульд, ямар хэлбэрээр суралцуулахыг зохих журмын дагуу сонгох эрхтэй байдаг тул хамран сургах тойргийн сургуульд заавал суралцуулах шаардлага тавих боломжгүй байна.

Аймгийн хэмжээний ЕБС-ийн 2016-2019 оны аймгийн хүн амын статистик мэдээг үндэслэн тооцсон хамран сургалтыг БСУГ-ын хамран сургалтын тооцоололтой харьцуулав.

ЕБС-ийн хамран сургалт /аймгаар/

Дүрслэл 3

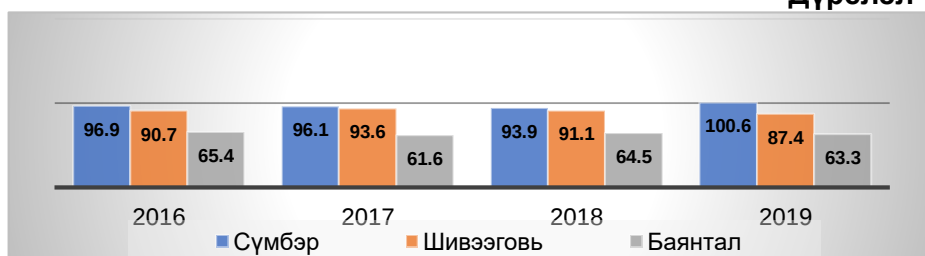
Аймгийн хэмжээнд хүн амын статистик мэдээг үндэслэн тооцоход ЕБС-ийн хамран сургалт 2016-2019 онд 90.8-94.7%-тай гарсан ба 2017, 2018 онд өмнөх оноос 1.8 хувиар буурч 2019 онд 3.9 хувиар өссөн байна.

БСУГ-аас тооцсон хамран сургалт 2016-2019 онд 92.5-98.9% буюу аудитаар хийсэн тооцооллоос 1.7-4.5 хувиар илүү байна.

ЕБС-ийн хамран сургалт /сумдаар/

Дүрслэл 4

ЕБС-ийн хамран сургалтыг сумдаар тооцоолоход Сүмбэр сум 93.9-100.6%, Шивээговь сум 87.4-93.6%, Баянтал сум 61.6-65.4%-тай байна.

ЕБС-ийн удирдлагаас хамран сургалтыг хэрхэн тооцдог талаар тодруулахад хамран сургалтыг тооцох боломжгүй байдаг ба БСУГ-ын даргын тушаалаар тогтоосон хамран сургах тойргийн дагуу суралцагчид сургуульд хамрагддаггүй, Улаанбаатар хот болон бусад аймагт суралцаж байгаа суралцагчдыг тогтоох боломжгүй байдаг гэж хариулсан байна.

Иймд аймгийн БСУГ нь сумдын болон ЕБС-ийн удирдлага, багийн дарга нартай хамтран ЕБС-ийн хамран сургалтыг сумдаар болон аймгаар тооцоолж дүн шинжилгээ хийж ажиллах талаар зөвлөмж хүргүүлэхээр шийдвэрлэв.

Бага дунд боловсролын тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.3-т “Ерөнхий боловсролын сургуулийн нэг бүлэгт байх хүүхдийн болон долоо хоногт хичээллэх цагийн тоо, нэг хичээлийн үргэлжлэх хугацаа, завсарлагааг боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага тогтооно” гэж заасан боловч ерөнхий боловсролын сургуулийн нэг бүлэгт байх хүүхдийн тоог тогтоосон шийдвэрийг гаргаагүй байна.

БСШУС, НХХС, СС-ын хамтарсан 2007 оны 307/91/237 дугаар тушаалаар батлагдсан “Цэцэрлэг, ЕБС-ийн багшийн ажлын норм тогтоох, багш зарим албан тушаалтны цалин хөлсийг тооцож олгох журам”-д анги дүүргэлтийг бага ангид 30-35, дунд ахлах ангид 32-35, Мэргэжлийн хяналтын ерөнхий газрын даргын 2017 оны А/179 дүгээр тушаалаар батлагдсан “Сургалт-хүмүүжлийн байгууллагад мөрдөх эрүүл ахуй, халдвар хамгааллын үлгэрчилсэн дүрэм”-д анги дүүргэлтийг ЕБС-ийн бага ангид 30, дунд, ахлах ангид 35 байхаар заасан байна.

Аймгийн хэмжээний ЕБС-ийн бүлэг дүүргэлтийн хэмжээг хүснэгтээр харуулбал:

Хүснэгт 2

Сургуулийн нэр	1 дүгээр ангийн нэг бүлэгт ногдсон сурагчдын тоо	1 дүгээр ангийн нэг бүлэг ногдох стандарт сурагчдын тоо	Зөрүү	2-12 дугаар ангийн нэг бүлэгт ногдсон сурагчдын тоо	2-12 дугаар ангийн нэг бүлэгт ногдох стандарт сурагчдын тоо	Зөрүү
2016-2017						
1 дүгээр сургууль	31.5	30	-1.5	29.2	35	5.8
2 дугаар сургууль	28	30	2	25.9	35	9
3 дугаар сургууль	35.5	30	-5.5	27.8	35	7.2
4 дүгээр сургууль	14	30	16	15.0	35	20
5 дугаар сургууль	34	30	-4	28.3	35	6.7
2017-2018						
1 дүгээр сургууль	37	30	-7.0	28.1	35	6.9
2 дугаар сургууль	17	30	13	26.3	35	9
3 дугаар сургууль	29	30	1	28.0	35	7
4 дүгээр сургууль	22	30	8	13.9	35	21
5 дугаар сургууль	31	30	-1.3	28.9	35	6.1
2018-2019						
1 дүгээр сургууль	31	30	-1	27.0	35	8
2 дугаар сургууль	28.7	30	1	24.4	35	11
3 дугаар сургууль	30.3	30	0	27.4	35	7.6
4 дүгээр сургууль	26	30	4	15.1	35	20
5 дугаар сургууль	36	30	-5.7	29.8	35	5.2
2019-2020						
1 дүгээр сургууль	38.3	30	-8.3	28.3	35	6.7
2 дугаар сургууль	27.7	30	2	25.9	35	9
3 дугаар сургууль	33.3	30	-3	26.7	35	8.3
4 дүгээр сургууль	22	30	8	15.1	35	20
5 дугаар сургууль	40	30	-10	30.5	35	4.5

Хүснэгтээс харахад: 2016-2019 оны хичээлийн жилд 1 дүгээр ангийн бүлэг дүүргэлт нэг бүлэгт ногдох стандарт сурагчдын тооноос дунджаар 1.7-7.4-өөр илүү бол 2-12 дугаар ангийн бүлэг дүүргэлт дунджаар 5.4-20.2-оор бага байна.

Аймгийн хэмжээнд 1 дүгээр ангийн бүлэг дүүргэлт стандарт хэмжээнээс 1-10-аар хэтэрсэн ба, 2-12 дугаар ангийн бүлэг дүүргэлт стандарт хэмжээнээс 4.5-21-аар бага байна.

Тухайлбал: Баянтал сумын 4 дүгээр сургууль нь 9 жилийн суурь боловсрол олгодог, сумын хүн амын тоо бага, суралцагчдын тоо бага учраас бүлэг дүүргэлт стандарт суралцагчдын тооноос харьцангуй бага байна. Мөн 1, 3, 5 дугаар сургуулийн 1 дүгээр ангид хамрагдсан хүүхдийн тоо бүлэг дүүргэлтийн стандартаас хэтэрсэн байна.

- **Аймгийн хэмжээнд 2016-2019 онд шинээр сургууль баригдаагүй байна.**

А.2.2 Аймгийн хэмжээний сургуулиуд суралцагч хүлээн авах хүчин чадлыг хэтрүүлэн ажиллаж байгаатай холбоотойгоор Ерөнхий боловсролыг олгоход шаардагдах хэвийн, аюулгүй материаллаг орчин, нөхцөл бүрдээгүй байна.

- **Аймгийн нийт сургуулийн 2 нь буюу 40% нь сургалтын шаардлага хангасан, 3 буюу 60% нь сургалтын бус зориулалтаар баригдсан барилгатай байна.**

Аймгийн хэмжээнд хувийн хэвшлийн сургууль байхгүй бөгөөд төрийн 5 сургууль сургалтын үйл ажиллагаа явуулж сурагчдад боловсрол олгож байна. Үүнээс сургалтын зориулалтын барилга байгууламжтай “Сүмбэр сумын 1 дүгээр сургууль” нь 1986 онд, “Лаборатори 5 дугаар сургууль” 2009 онд ашиглалтад тус тус орсон ба 640 хүүхдийн багтаамжтай сургуулиуд байна.

Сургалтын зориулалтын барилга байгууламжаар хангагдаагүй 3 сургууль байна.

Үүнд:

1. Баянтал сумын 4 дүгээр сургууль нь 2009 оноос орон сууцны зориулалтаар баригдсан 5 давхар барилгын 3 орцны 1-4 давхрыг сургуулийн анги танхим болгон тохижуулсан
2. Сүмбэр сумын 2 дугаар сургуулийн 1, 2 дугаар хичээлийн барилга нь 1955-1956 онд ашиглалтад орсон, хичээлийн 2 дугаар байрыг аймгийн МХГ-ын Барилгын хяналтын улсын байцаагчийн 2017.06.08-ны 09-07-01/31 тоот актаар сургалтын үйл ажиллагааг явуулахыг бүр мөсөн зогсоосон,
3. Шивээговь сумын 3 дугаар сургууль нь 1989 онд Оросын цэргийн ангийн түр хоргодох байрны зориулалтаар баригдсан 4 корпус 1 давхар барилгад тус тус сургалтын үйл ажиллагаа явуулж байна.
4. Сүмбэр сумын 1 дүгээр сургууль, Шивээговь сумын 3 дугаар сургууль, Баянтал сумын 4 дүгээр сургууль нь спорт зал нь стандарт хэмжээнд баригдаагүй, зориулалтын бус байна.

- **Аймгийн хэмжээний 4 сургууль хүчин чадлаас хэтэрсэн суралцагчтай байгаагаас анги танхимын хүрэлцээ муу, кабинетийн тоног төхөөрөмжөөр бүрэн хангагдаагүй байна.**

Аймгийн хэмжээний 5 сургууль 2,170 хүүхэд хүлээн авах хүчин чадалтай боловч 4,019 хүүхэд суралцаж байгаа бөгөөд үүнээс Баянтал сумын 4 дүгээр сургуулийн суралцагчийн тоо бага байна.

Аймгийн сургуулиудын хүчин чадал, суралцагчдын судалгааг хүснэгтээр харуулбал:
/2020 оны 09 сарын байдлаар/

Хүснэгт 3

Д/Д	Сургуулийн нэр	Сургуулийн хүчин чадал	Суралцагчийн тоо	Зөрүү	Хувиар
1	Говьсүмбэр аймгийн Сүмбэр сумын 1 дүгээр сургууль	640	1,126	486	76
2	Говьсүмбэр аймгийн Сүмбэр сумын 2 дугаар сургууль	300	742	442	147
3	Говьсүмбэр аймгийн Сүмбэр сумын 5 дугаар сургууль	640	1,197	557	87
4	Говьсүмбэр аймгийн Шивээговь сумын 3 дугаар сургууль	240	805	565	235
5	Говьсүмбэр аймгийн Баянтал сумын 4 дүгээр сургууль	350	149	-201	-57
Нийт дүн		2,170	4,019		

Хүснэгтээс харахад: Баянтал сумын 4 дүгээр сургууль нь 350 хүүхдийн хүчин чадалтай боловч 201 хүүхэд буюу 57%-иар дутуу байгаа нь тус сумын хүн ам цөөн, 9 жилийн сургууль

бөгөөд 9 дүгээр анги төгсөгчид нь өөрсдийн сургуулийн насны дүү нарын хамт өөр сургуульд шилжин суралцдагтай холбоотой байна.

Бусад сургуулиудын хувьд хүчин чадлаас 442-565 сурагчаар илүү байгаа нь жил бүр 1 дүгээр ангид элссэн сурагчдын тоо нэмэгдэж, 1 бүлэг шинээр үүссэн нь нөлөөлсөн байна.

Аймгийн хэмжээнд ЕБС-ийн анги танхимын хүрэлцээ хангалтгүй байгаа бөгөөд нийт 72 кабинет байна. Үүнээс 25 буюу 35%-ийг 5 дугаар сургууль, 22 буюу 31%-ийг 1-р сургууль, 14 буюу 19%-ийг 2 дугаар сургууль, 9 буюу 13%-ийг Шивээговь сумын 3 дугаар сургууль, 2 буюу 3%-ийг Баянтал сумын 4 дүгээр сургууль тус тус эзэлж байна.

Аймгийн сургуулиудын кабинетийн судалгааг хүснэгтээр харуулбал:

Хүснэгт 4

Кабинетийн нэр	Сүмбэр сумын 1 дүгээр сургууль	Сүмбэр сумын 2 дугаар сургууль	Сүмбэр сумын 5 дугаар сургууль	Шивээговь сумын 3 дугаар сургууль	Баянтал сумын 4 дүгээр сургууль	Нийт дүн
Гадаад хэл	4	3	3	2		12
Бага анги	1	3	8			12
Байгалийн ухаан	1	1	3	3	1	9
Монгол хэл, уран зохиол	3	1	2	1		7
Математик	3	1	2	1		7
Технологи	2	2	2			6
Мэдээлэл зүй	2	1	1	1		5
Дуу хөгжим	1	1	1		1	4
Түүх, нийгэм	1		2			3
Хими	1			1		2
Биеийн тамир		1	1			2
Газарзүй	1					1
Физик	1					1
Биологи	1					1
Нийт дүн	22	14	25	9	2	72

Хүснэгтээс харахад: Нийт 72 кабинет байгаа боловч нийт кабинетийн 12 буюу 17%-ийг гадаад хэл, 12 буюу 17%-ийг бага анги, 9 буюу 13%-ийг байгалийн ухаан, 7 буюу 10%-ийг монгол хэл, уран зохиол, 7 буюу 10%-ийг математик, 6 буюу 8%-ийг технологи, 5 буюу 7%-ийг мэдээлэл зүй, 14 буюу 18%-ийг бусад хичээлийн кабинет тус тус эзэлж байна.

Сургуулиуд кабинетаар хичээллэж байгаа боловч технологийн кабинет /эрэгтэй, эмэгтэй/, мэдээлэл зүйн болон гадаад хэлний кабинетууд сургалтын шаардлага хангахгүй байна. Үүнд:

- Мэдээлэл зүйн болон гадаад хэлний кабинетууд нь интернэтэд холбогдоогүй, интернэттэй боловч хурд нь хангалтгүй, ашиглагдаж байгаа компьютерийн хүчин чадал муу, ангийн багтаамж болон ширээ сандал хүрэлцээгүй, лингфоны сонсох хэрэгслээр хангагдаагүй байна.
- Эрэгтэй, эмэгтэй технологийн кабинет нь тоног төхөөрөмжөөр хангагдаагүй, харьяа яамнаас Сүмбэр сумын 1, 2 дугаар сургуулийн технологийн кабинетад нийлүүлсэн үс засах болон токарийн машин нь сургуулийн сурагчийн хэрэгцээ шаардлага хангаагүй ба мэргэжил сургалт үйлдвэрлэлийн төвийн сурагчдад зориулагдсан байна.
- 2014 онд эмэгтэй технологийн кабинетад нийлүүлэгдсэн оёдлын машинууд нь шаардлага хангахгүй болсноос ашиглагдахгүй хураагдсан байна.

Энэ нь Боловсролын тухай хуулийн 42 дүгээр зүйлийн 42.1, Бага дунд боловсролын тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.2.4, 20.2.6, 20.9, БСШУС-ын 2018.12.04-ний өдрийн А/762

тоот тушаалаар батлагдсан “ЕБС-д кабинет, лаборатори байгуулах, ашиглах нийтлэг журам”-ын 3 дугаар зүйлийн 3.2, 3.3 дахь заалтуудыг тус тус зөрчсөн байна.

Иймд сургуулиудад кабинетийг журмын дагуу тохижуулж, үр дүнтэй ажиллуулах талаар зөвлөмж өгөхөөр шийдвэрлэв.

- **ЕБС-ийн гадаад болон дотоод орчин хүүхдийн аюулгүй байдлыг бүрэн хангаж ажиллаагүй байна.**

ЕБС-ийн орчны аюулгүй байдлын ерөнхий стандартыг Стандарт, хэмжил зүйн газрын даргын 2019 оны С/40 дүгээр тушаалаар баталсан байна.

Тус стандартаар сургуулийн гадаад орчинд: Суралцагчийн суралцах, хөгжих, хамгаалах нөхцөлийг бүрдүүлж, стандартын дагуу байгуулсан тоглоом, биеийн тамир, туршилтын болон задгай талбай, ногоон байгууламж, аж ахуйн үйл ажиллагааны бүс бүхий орчин,

Сургуулийн дотоод орчинд: Олон нийт, иргэний барилгын норм дүрэм, стандартын дагуу барьсан сургуулийн барилга байгууламжийн дотор суралцагчийн суралцах, хөгжих, хамгаалагдах тэгш боломжийг бүрдүүлсэн материаллаг орчин хамруулахаар тус тус заасан байна.

ЕБС-ийн орчны аюулгүй байдлын ерөнхий стандартын дагуу сургуулийн гадна камерийг Сүмбэр сумын 2 сургууль ОНХС-гийн хөрөнгөөр хийлгэсэн боловч Сүмбэр сумын 2 дугаар сургуулийн хичээлийн 1 дүгээр байрны болон 5 дугаар сургуулийн гадна камер тус тус ажиллахгүй болсон байна.

Харин Шивээговь сумын 3 дугаар сургууль, Баянтал сумын 4 дүгээр сургууль нь хяналтын камергүй, Сүмбэр сумын 5 дугаар сургууль нь сургуулийн орох хаалганы дэргэд авто замтай боловч хурд сааруулагч тавиагүй байна.

Энэ нь ЕБС-ийн орчны аюулгүй байдлын ерөнхий стандартын 5.7.1-д “Сургуулийн гадна орчныг бүхэлд нь хянах боломжтой MNS 6423 стандартын шаардлага хангасан хяналтын камер байршуулсан байна”, 7.1-д “Сургуулийн ойролцоо байдаг авто зам нь хурд сааруулагчтай аюулгүйн тэмдэг, тэмдэглэгээтэй. MNS 6444:2014 стандартыг хангасан байна” гэснийг тус тус зөрчсөн байна.

Иймд сургуулиудад тус стандартыг хэрэгжүүлж хурд сааруулагч тавих, сургуулийн гадна камер суурилуулах, ажиллахгүй болсон камеруудыг хэвийн ажиллуулах албан шаардлага өгөхөөр шийдвэрлэв.

Аймгийн ЕБС-иудад нийт 27 хөгжлийн бэрхшээлтэй сурагч суралцаж байна.

Сүмбэр сумын 5 дугаар сургуулиас бусад сургуулиуд хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдэд зориулан бие засах өрөө болон үүдний орох, гарах замыг бий болгосон байна.

Харин сургалтын хэрэглэгдэхүүн, багш бэлтгэгдээгүй, анги танхимын хүрэлцээгүйгээс жирийн хүүхэдтэй цуг суралцаж байна.

Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдүүд энгийн хүүхдүүдтэй нэг ангид суралцаж байгаа нь тэднийг нийгэмшүүлэх сан талтай боловч тухайн хүүхдүүд нь эрүүл мэндийн шалтгаанаар татаж унах, янз бүрийн дуу авиа гаргах зэргээр сурагчдын анхаарал сарниулж, сурах явцад нь хүндрэл учруулж байна.

Энэ нь Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрхийн тухай хуулийн 14 дүгээр 14.1.1, 14.1.3, 14.1.4, 14.2 дахь заалтуудыг зөрчиж байна.

Иймд Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэн суралцах орчин, сургалтын хэрэглэгдэхүүн сургах багшийг бэлтгэх асуудлыг шийдвэр гаргах эрх бүхий байгууллагад хүргүүлэх тухай саналыг ҮАГ-т уламжлахаар шийдвэрлэв.

2019 онд аймгийн нийт 5 сургуулиас Сүмбэр сумын 1, 2, 5 дугаар сургууль, Шивээговь сумын 3 дугаар сургууль нь гамшгийн эрсдэлийн тойм судалгааг боловсруулж, аймгийн ОБГ-

ын даргаар сургуулийн гамшгийн эрсдэлийг бууруулах үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг сургуулийн захирлаар тус тус батлуулж хэрэгжүүлэх ажлаа эрэмбэлсэн байна.

Харин Баянтал сумын 4 дүгээр сургууль нь гамшгийн эрсдэлийн тойм судалгааг боловсруулж, батлуулаагүй байна.

Сургуулиудын гамшгийн эрсдэлийн үнэлгээ, судалгаа хийх ажлын хэсэг нь сургуулийн гадна болон дотор орчинд учирч болзошгүй аюул ослын эрсдэлийг ирүүлж, төлөвлөгөө гаргаж ажилласан боловч төсөв санхүүгийн хүндрэлтэй байдлаас болж төлөвлөгөөгөө бүрэн хэрэгжүүлж чадахгүй байна.

Энэ нь Гамшгаас хамгаалах тухай хуулийн 51 дүгээр зүйлийн 51.1, 51.2 дахь заалтуудыг зөрчсөн байна.

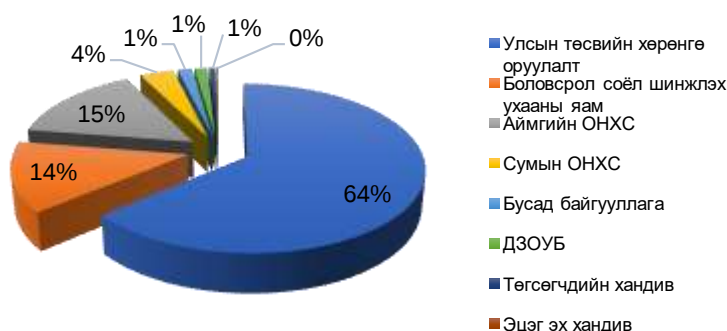
Иймд сургуулиудад холбогдох зардлыг төсөвт батлуулах саналыг УАГ-т уламжлахаар, Баянтал сумын 4 дүгээр сургуульд гамшгийн эрсдэлийн тойм судалгаа болон гамшгийн эрсдэлийг бууруулах үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг тус тус боловсруулан батлуулж үйл ажиллагаандаа мөрдөж ажиллах талаар зөвлөмж өгөхөөр шийдвэрлэв.

- **Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар зарим сургуульд шаардлагагүй хөрөнгө бэлтгэж өгсөн байна.**

2016-2019 онд аймгийн хэмжээний сургуулиудад нийт 3,267.4 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалт хийгдсэн байна. Тухайлбал: Сүмбэр сумын 1 дүгээр сургуульд 161.1 сая, 2 дугаар сургуульд 265.9 сая, 5 дугаар сургуульд 2,577.6 сая, Шивээговь сумын 3 дугаар сургуульд 207.2 сая, Баянтал сумын 4 дүгээр сургуульд 55.6 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалт тус тус хийгджээ.

ЕБС-д хийгдсэн хөрөнгө оруулалтыг эх үүсвэрээр нь ангилан дүрслэлээр харуулбал:

Дүрслэл 5

Дүрслэлээс харахад: Нийт хөрөнгө оруулалтын 64% буюу 2,087.6 сая нь улсын төсвийн хөрөнгө оруулалт, 14% буюу 443.9 сая нь БСШУЯ-ны хөрөнгө оруулалт, 15% буюу 492.1 сая нь аймгийн ОНХС-гийн хөрөнгө оруулалт, 7% буюу 243.9 сая нь сумын ОНХС, ДЗОУБ, бусад байгууллага, эцэг эх, төгсөгчдийн хандив байна.

Сургуулиуд аймаг, сумын ОНХС-гийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх хөрөнгө оруулалтын ажлын жагсаалтад саналаа өгч хэрэгцээтэй хөрөнгө оруулалтыг авсан нь үр дүнтэй байна.

Харин харьяа яамнаас ирсэн хөрөнгө оруулалт сургуулийн хэрэгцээ шаардлагад нийцээгүй байна. Тухайлбал, 2016 онд аймгийн бүх сургуулиудад ахлах ангид ашиглагдах физикийн лабораторийн хэрэглэгдэхүүн өгсөн ба анги танхим жижиг хэмжээтэй тул ширээ нь томдож сурагчдад хичээллэх боломжгүйгээс ширээг өөр зориулалтаар ашигласан, Баянтал сумын 4 дүгээр сургууль нь 9 жилийн сургалттай, ахлах анги байхгүйгээс огт хэрэглээгүй байна.

Мөн аймгийн БСУГ-т харьяа байгууллагуудын санхүүгийн тайлан нэгтгэгдэхгүй байгаагаас хөрөнгө оруулалтаар ирсэн хөрөнгийн бүртгэл судалгаа зөрүүтэй, тайлан болон данс бүртгэлд бүртгэх, хөрөнгөд хяналт тавиагүйгээс дараах зөрчил илэрсэн байна. Тухайлбал:

1. Шивээговь сумын 3 дугаар сургууль нь 2016 онд харьяа яамнаас нийлүүлэгдсэн физикийн кабинет 8.9 сая, 2018 онд төгсөгчдийн хандиваар өгсөн зөөврийн тайз, хөгжим 18.0 сая, нийт 26.9 сая төгрөгийн хөрөнгийг данс бүртгэлд тусгаагүй байна.

2. Баянтал сумын 4 дүгээр сургууль нь 2016 онд харьяа яамны хөрөнгө оруулалтаар хийгдсэн 1.4 сая төгрөгийг давхардуулж бүртгэсэн, физикийн кабинет 1.9 сая, үдийн цайны тоног төхөөрөмж 0.3 сая, нийт 2.2 сая төгрөгийн хөрөнгийг данс бүртгэлд тусгаагүй байна.
3. Сүмбэр сумын 5 дугаар сургуульд 2018 онд эцэг эхийн хандиваар 3.5 сая төгрөгийн өртөг бүхий спорт заалны засвар хийгдсэн боловч данс бүртгэлд тусгаагүй байна.

Эдгээр нь Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1.4, 14 дүгээр зүйлийн 14.4.2, 20 дугаар зүйлийн 20.2.5, 20.2.6 дахь заалтуудыг тус тус зөрчсөн байна.

Иймд Сургуулиудад давхар бүртгэгдсэн хөрөнгийг данснаас хасах, бүртгээгүй хөрөнгийг бүртгүүлэх албан шаардлага өгч, БСУГ-ын төсвийн мэргэжилтэнд харьяа байгууллагуудын хөрөнгө оруулалтын судалгааг нэгтгэж, хяналт тавих, холбогдох дээд байгууллагад уламжлан шаардлагатай хөрөнгийн судалгааг хүргүүлж, шийдвэрлүүлж ажиллах талаар зөвлөмж өгөхөөр шийдвэрлэв.

- **ЕБС-ийн техник хэрэгсэл, тоног төхөөрөмжийн хангалт муу байна.**

Аймгийн хэмжээний ЕБС-иудад хичээл үйлдвэрлэлийн дадлага хийхэд шаардлага хангасан лаборатори байхгүй бөгөөд лабораторигүй учраас лаборантын орон тоо батлагдаагүй байна.

Аймгийн хэмжээнд тээврийн хэрэгсэлтэй сургууль байхгүй, сургалтын үйл ажиллагаанд ашиглагдаж байгаа компьютер, хөгжим, бусад техник хэрэгсэл нь хоцрогдож ашиглалтын шаардлага хангахгүй болсон байна.

Иймд Харьяа яамнаас хөрөнгө оруулалтаар техник хэрэгсэл, тоног төхөөрөмж нийлүүлэхээс илүүтэйгээр анхан шатны нэгж болох сургуулийн төсөвт нь хөрөнгө оруулалтын зардлыг баталж, хэрэгцээтэй тоног төхөөрөмжөө худалдан авдаг болох нөхцөлд боломжийг бүрдүүлэх нь илүү үр дүнтэй байгаа тул саналыг УАГ-т уламжлахаар шийдвэрлэв.

А.2.3 Аймгийн хэмжээнд дутагдалтай багшийн орон тоонд тэтгэврийн багш ажиллуулж, номын санч, нийгмийн ажилтан нар мэргэжлийн бус хүн ажиллаж байгаа нь мэргэжлийн боловсон хүчний хүрэлцээ хангалтгүй байгааг харуулж байна.

- **Дутагдалтай багшийн орон тоог тэтгэврийн багшаар нөхөн ажиллуулсан байна.**

Аймгийн хэмжээнд нийт 214 багш ажиллах шаардлагатай байгаагаас 190 үндсэн багш ажиллаж, 24 багш дутагдалтай байна.

Хүснэгт 5 Сургуулиудын дутагдалтай багшийн судалгааг хүснэгтээр харуулбал:

Д/д	Сургуулийн нэр	Бага анги	Дуу хөгжим	Хими	Биологи	Түүх	Технологи	Математик	Гадаад хэл	Газар зүй	Нийт дүн
1	Сүмбэр сумын 1 дүгээр сургууль	2	1	1	1			2	2	1	10
2	Сүмбэр сумын 2 дугаар сургууль	1					1		1		3
3	Сүмбэр сумын 5 дугаар сургууль	1						1			2
4	Шивээговь сумын 3 дугаар сургууль	3		1		1		1			6
5	Баянтал сумын 4 дүгээр сургууль	2							1		3
Нийт дүн		9	1	2	1	1	1	4	4	1	24

Хүснэгтээс харахад: Дутагдалтай нийт багшийн 38%-ийг бага ангийн багш, 17%-ийг гадаад хэлний багш, математикийн багш, 28%-ийг бусад хичээлийн багш тус тус эзэлж байна.

Энэ нь багш бэлтгэдэг их дээд сургууль элсэлт авахдаа харьяа яамнаас судалгаа авдаггүй, эрэлттэй мэргэжил болон хүүхдийн сонирхлын дагуу элсэлтээ авч төгсгөдөг, хувийн бага сургууль, өдөр өнжүүлэх сургалт, хичээлийн хоцрогдол нөхдөг сургалт зэрэг нь Улаанбаатар хотод олноор үйл ажиллагаа явуулж байгаа нь бага анги, математик, гадаад хэлний багшийн хүрэлцээ, орон нутагт дутагдахад нөлөөлсөн байна.

Сургуульд дутагдалтай багшийн орон тоог нөхөхдөө тэтгэврийн багшийг ажилд авах болон бага ангийн багшийг ээлжээр хичээллүүлж байна.

Иймд аймгийн БСУГ-т Багшийн хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1-д “Орон нутгийн төрийн захиргааны байгууллага нь тухайн нутаг дэвсгэрийн багшийн эрэлт хэрэгцээнд тулгуурлан захиалгаар багш бэлтгүүлэх гэрээг сургууль болон суралцагчтай байгуулж тэтгэлэг олгож болно” гэсэн заалтыг хэрэгжүүлж ажиллах зөвлөмж өгөхөөр шийдвэрлэв.

ЕБС-иудын нийгмийн ажилтан, номын санч мэргэжлийн хүн ажиллаж байгааг тулган баталгаажуулахад 4 сургуулийн номын санч, 2 сургуулийн нийгмийн ажилтан нь мэргэжлийн бус хүн ажиллаж байна.

Хүснэгт 6 ЕБС-иудад ажиллаж байгаа нийгмийн ажилтан, номын санчийн мэргэжлийн судалгааг харуулбал:

Д/д	Ажиллаж байгаа сургууль	Албан тушаал	Эзэмшсэн мэргэжил
1	Сүмбэр сумын 1 дүгээр сургууль	Номын санч	Авто машин автын инженер
2	Сүмбэр сумын 2 дугаар сургууль	Номын санч	Дизель компрессор
3	Шивээговь сумын 3 дугаар сургууль	Номын санч	Түүхч-архивч
4	Баянтал сумын сумын 4 дүгээр сургууль	Номын санч	Утга зохиол судлал шүүмж
5	Шивээговь сумын 3 дугаар сургууль	Нийгмийн ажилтан	Бага ангийн багш
6	Баянтал сумын 4 дүгээр сургууль	Нийгмийн ажилтан	Бага ангийн багш

Хүснэгтээс харахад: Орон нутагт мэргэжлийн боловсон хүчин дутагдалтайгаас номын санч, нийгмийн ажилтны орон тоонд мэргэжлийн хүн ажиллахгүй байна.

Энэ нь БСШУ-ны сайдын 2010 оны 471 дүгээр тушаалаар батлагдсан “Ерөнхий боловсролын сургуулийн үлгэрчилсэн дүрэм”-ийн 2 дугаар зүйлийн 2.5 дахь заалтыг зөрчсөн байна.

Иймд сургуулийн захирал нарт мэргэжлийн хүн авч ажиллуулах зөвлөмж өгөхөөр шийдвэрлэв.

• **Багшийн хөгжлийг дэмжих үйл ажиллагаа хэрэгжих нөхцөл бүрдээгүй байна.**

Багш бэлтгэх, багшийн хөгжил, оролцоог дэмжих, ёс зүй, нэр хүнд, нийгмийн баталгааг хангахтай холбогдсон харилцааг зохицуулах зорилготой, Багшийн хөгжлийг дэмжих тухай хууль нь 2018.06.27-нд батлагдаж, 2019 оны 01.01-нээс хэрэгжиж эхэлсэн байна. Тус хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.3-т “Багшийн хөгжлийн төвийн үйл ажиллагаанд ерөнхий боловсролын сургууль, цэцэрлэг, мэргэжлийн боловсрол сургалтын байгууллагын нийт хувьсах зардлын хоёр хувь хүртэл хэмжээний зардлыг зарцуулна” гэж заасан боловч уг зардал төсөвт нь батлагдаж ирдэггүйгээс сургуулиуд багш хөгжлийн төвд харьяа яамнаас 2013 онд олгосон ширээ сандал, хөргөгч, өөрсдийн төсвөөс буйдан, ус буцалгагч зэргийг худалдан авах төдийхнөөр тохижуулсан байна.

ЕБС-ийн багш нар багш багшаасаа суралцах, аймгийн БСУГ-ын зохион байгуулсан сургалтуудад хамрагдаж, өөрсдийгөө хөгжүүлж ирсэн байна.

Багшийн хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.1.1-д “Багшийн хөгжлийг дэмжих хөтөлбөрийг 5 жил тутам батлах”, 14.1.2-т “Багшийн хөгжлийг дэмжих үйл ажиллагаа, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах хөрөнгийг жил бүрийн улсын төсөвт тусгаж, хэрэгжүүлэх” үүргийг Засгийн газар хэрэгжүүлэхээр батлагдсан боловч хөтөлбөр, зардлаа батлаагүйгээс хэрэгжээгүй байна.

Сүмбэр сумын 5 дугаар сургууль нь сургуулийн багшийн хөгжлийн хөтөлбөр, төлөвлөгөөг баталж, багш бүр өөрийгөө хөгжүүлэх төлөвлөгөө гаргаж, хэрэгжүүлж ажилласан нь сайн талтай байна.

Иймд Засгийн газарт багшийн хөгжлийн хөтөлбөр, төлөвлөгөөг баталж үр дүнтэй хэрэгжүүлж ажиллах санал ҮАГ-т уламжлах саналаар өгөхөөр шийдвэрлэв.

- **Сургуулиудад багшлах эрхгүй болон хөрвөх сургалтад хамрагдаагүй багш ажиллаж байна.**

БШУС-ын 2020 оны Б/03 тоот тушаалаар ерөнхий боловсролын сургуулийн захирал, сургалтын менежер, нийгмийн ажилтны албан тушаалын үлгэрчилсэн тодорхойлолтыг шинэчлэн баталсан байна. Тус албан тушаалын үлгэрчилсэн тодорхойлолтыг шинэчлэн батлагдсанаас хойш сургуулийн захирал, сургалтын менежер шинээр томилогдоогүй байна.

Аймгийн хэмжээний ЕБС-д ажиллаж байгаа багш нар нь мэргэжлийн шаардлага хангаж байгаа эсэхийг тулган баталгаажуулахад дараах зөрчил илэрлээ. Үүнийг хүснэгтээр харуулбал:

Хүснэгт 7 ЕБС-д ажиллаж байгаа багш нар нь мэргэжлийн шаардлага хангаж байгаа эсэхийг хүснэгтээр харуулбал

Д/д	Ажиллаж байгаа сургууль	Албан тушаал	Эзэмшсэн мэргэжил	Багшлах эрхтэй эсэх
1	Сүмбэр сумын 1 дүгээр сургууль	Сургалтын менежер	Франц хэлний орчуулагч	Тийм
2	Сүмбэр сумын 1 дүгээр сургууль	Бага ангийн багш	Цэцэрлэгийн багш арга зүйч	Тийм
3	Шивээговь сумын 3 дугаар сургууль	Математикийн багш	Инженер математик	Үгүй
4	Сүмбэр сумын 5 дугаар сургууль	Технологийн багш	Монгол зураг	Үгүй
5	Сүмбэр сумын 5 дугаар сургууль	Мэдээлэл зүйн багш	Компьютерийн программ хангамж	Тийм
6	Сүмбэр сумын 5 дугаар сургууль	Дуу хөгжмийн багш	Бүжигчин, ардын бүжгийн	Үгүй

Энэ нь Бага, дунд боловсролын тухай хуулийн 21 дүгээр зүйлийн 21.2, 21.3 дахь заалтуудыг зөрчиж байна.

Иймд БСУГ нь ЕБС-ийн багш нарын мэргэжлийн шаардлага болон багшлах эрхэд хяналт тавих, мэргэжлийн багш ажиллуулах талаар анхаарч ажиллах зөвлөмж өгөхөөр шийдвэрлэв.

БМДИ нь 5 багшийг багшлах эрх олгох сургалтад хамруулалгүй багшлах эрхийн үнэмлэх олгосон бөгөөд багшийн мэргэжил дээшлүүлэх сургалт зохион байгуулах болон багшлах эрх олгоход дараах зөрчлийг гаргасан байна. Үүнд: Сүмбэр сумын 5 дугаар сургуульд түүх нийгмийн ухааны багшаар ажиллаж байгаа гүн ухаан, мэдээлэл зүйн багшаар ажиллаж байгаа компьютерын программ хангамж мэргэжилтэй хүнд, 1 дүгээр сургуульд сургалтын менежерээр багшаар ажиллаж байгаа франц хэлний орчуулагч, биеийн тамирын багшаар ажиллаж байгаа, биеийн тамирын эмчилгээний арга зүйч, бага ангийн багшаар ажиллаж байгаа цэцэрлэгийн багш, арга зүйч мэргэжилтэй багш нарт хөрвөх сургалтад хамрагдаагүй байхад багшлах эрхийн үнэмлэх олгосон байна

Энэ нь Багшийн хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.2 дахь заалтыг зөрчсөн байна. Иймд сургуулиудын захирал нарт дээрх зөрчлүүдийг арилгаж ажиллах зөвлөмж өгөхөөр шийдвэрлэв.

А.3 Аймгийн хэмжээнд бүх нийтийн ерөнхий боловсролын үйл ажиллагааны санхүүжилтийг бодитой төлөвлөөгүй, санхүүжилтийг сар бүр хүүхэд өдрөөр хянаж олгоогүйгээс төсөв жигд бус хуваарилагдсан байна.

А.3.1 Төсвийг бодитой төлөвлөөгүй ба жигд бус хуваарилснаас өр төлбөр үүсэх, санхүүгийн сахилга бат алдагдах нөхцөлд хүргэсэн байна.

- Төрөөс сургуулиудад олгож буй нэг хүүхдэд ногдох хувьсах зардлын дундаж нормативыг бодитой тогтоогоогүй байна.

Монгол Улсын Засгийн газрын “Хувьсах зардлын дундаж норматив, санхүүжүүлэх аргачлал батлах тухай” 2016 оны №242 дугаар тогтоолын 3 дугаар хавсралтаар “Төрийн болон орон нутгийн өмчит ЕБС-ийн бага, дунд боловсрол эзэмшүүлэхэд нэг суралцагчид ногдох хувьсах зардлын дундаж нормативын хэмжээ”-г тогтоосон байна.

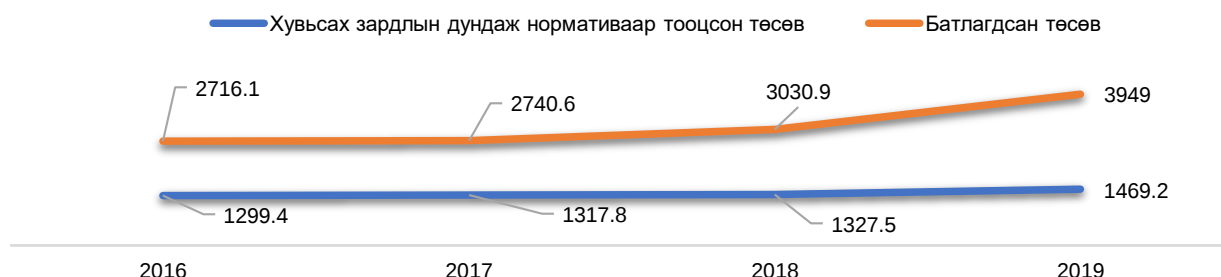

Уг тогтоолд нэг хүүхдэд ногдох хувьсах зардлын дундаж нормативыг аймгийн төвийн сургуульд 315.4-458.4 мянга, аймгийн төвөөс бусад сумын суурь боловсролын сургуульд 364.9-555.9 мянга, бүрэн дунд боловсролын сургуульд 334.6-477.5 мянган төгрөгөөр тус тус тогтоосон бөгөөд жил бүр аймгийн БСУГ-ын төсвийн мэргэжилтэн нь ЕБС-иудын төсвийн төслийг нэгтгэн боловсруулж, жил бүрийн 08 дугаар сарын 01-ны дотор БСШУЯ-нд хүргүүлж, дараа жилийн төсвийг батлуулдаг байна.

Төсвийн төсөлд 2016 онд 4,319.6 сая, 2017 онд 4,828.5 сая, 2018 онд 4,460.7 сая, 2019 онд төлөвлөөгүй ба 2016-2018 онд нийтдээ 13,608.8 сая төгрөгийг төлөвлөсөн байна.

2016-2019 онд нэг хүүхдэд ногдох хувьсах зардлын дундаж нормативаар тооцсон төсвийг батлагдсан төсөвтэй харьцуулахад:

Дүрслэл 6

Дүрслэлээс харахад: 2016 онд 1,416.7 сая, 2017 онд 1,422.8 сая, 2018 онд 1,703.4 сая, 2019 онд 2,479.8 сая төгрөгөөр тус тус илүү батлагдсан байна.

Энэ нь ЕБС-ийн төсвийг нэг хүүхдэд ногдох хувьсах зардлын дундаж нормативаар тооцоолж олгоогүй ба хувьсах зардлын дундаж норматив нь бодит байдалтай нийцэхгүй болсныг харуулж байна.

2016-2019 онд нэг хүүхдэд ногдох хувьсах зардлын дундаж нормативыг аудитаар тооцоолсон нэг хүүхдэд ногдох зардалтай харьцуулахад:

Хүснэгт 8

Сургуулийн нэр	Статистик мэдээгээр хүүхдийн тоо				Нэг хүүхдэд ногдох хувьсах зардлын дундаж норматив /мянган төгрөгөөр/				Нэг хүүхдэд ногдох зардлын гүйцэтгэл /Аудитаар тооцоолсон/			
	2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019
1-р сургууль	1059	1075	1042	1105	1,223.6	1,223.6	1,223.6	1,223.6	2,534.3	2,659.3	3,609.4	4,171.4
2-р сургууль	626	612	622	704	1,223.6	1,223.6	1,223.6	1,223.6	3,284.5	3,437.3	3,798.7	3,871.0
3-р сургууль	627	676	694	740	1,313.8	1,313.8	1,313.8	1,313.8	3,320.2	3,883.1	4,408.4	5,267.7
4-р сургууль	134	133	147	143	920.8	920.8	920.8	920.8	3,231.3	3,448.4	3,381.3	4,298.0
5-р сургууль	894	904	941	1105	1,223.6	1,223.6	1,223.6	1,223.6	3,095.8	3,145.6	3,505.7	3,773.7

Хүснэгтээс харахад: Аудитаар тооцоолсон нэг хүүхдэд ногдох зардлын гүйцэтгэлийн дундаж 2016 онд 2,534.3-3,320.2 мянга, 2017 онд 2,659.3-3,883.1 мянга, 2018 онд 3,381.3-4,408.4 мянга, 2019 онд 3,773.7-5,267.7 мянган төгрөгийн хооронд байна. Энэ нь төрөөс сургуулиудад олгож буй нэг хүүхдэд ногдох хувьсах зардлын нормативыг бодитой төлөвлөөгүй байна.

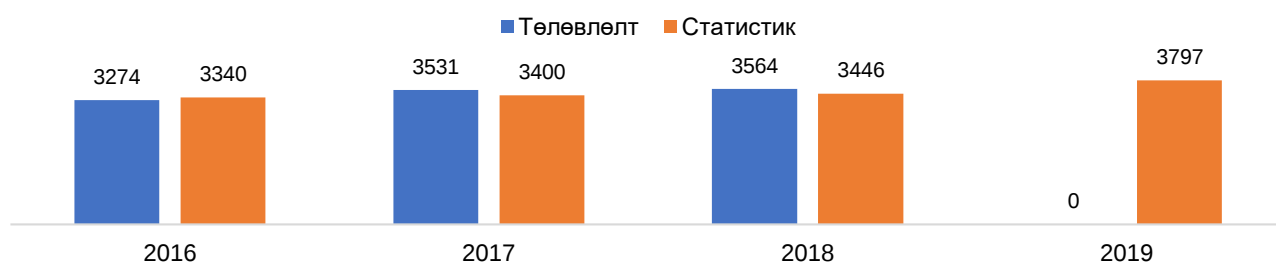
Аймгийн БСУГ-аас ЕБС-иудад сүүлийн 4 жилийн дүнгээр нийт 10369 хүүхэд хамруулахаар төлөвлөсөн боловч статистик мэдээгээр нийт 13983 хүүхэд хамрагдсан гэсэн мэдээ гарсан байна.

2016 онд хүүхдийн тоо тодорхойгүй байгаа бөгөөд төсвийн хуваарилалтад хүүхдийн тоог давхар батлах ёстой боловч 2019 оны төсвийн төсөлд хүүхдийн тоог төлөвлөөгүй байна.

Тухайлбал, 2016 онд 3274, 2017 онд 3531, 2018 онд 3564 хүүхэд тус тус сургуульд хамруулахаар төлөвлөснөөс статистик мэдээгээр 2016-2017 онд 3340, 2017-2018 онд 3400, 2018-2019 онд 3446, 2019-2020 онд 3797 хүүхэд тус тус хамрагдсан байна.

ЕБС-ийн суралцагчдын тоо / төлөвлөлт/

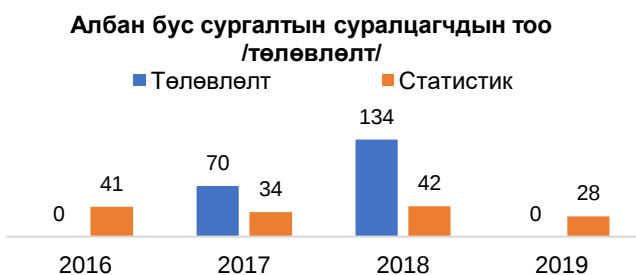
Дүрслэл 7

Төсвийн төслийг бэлтгэхдээ хүүхдийн тоог бодит, тоон мэдээнд үндэслэлгүй, буруу төлөвлөсөн, төсвийн хуваарилалтыг хийхдээ статистик мэдээнд үндэслээгүй байна.

Тухайлбал: Төсвийн төсөлд 2016 онд сургуулийн хүүхдийн тоог 3274 хүүхдээр төлөвлөсөн боловч статистик мэдээнд 66 хүүхдээр илүү, 2017-2018 онд өмнөх оноос 257-290 хүүхдээр тус тус илүү төлөвлөсөн боловч статистик мэдээний үзүүлэлт буюу хамрагдсан хүүхдийн тоо 118-131 хүүхдээр нэмэгдсэн нь төлөвлөлтийг хэт өндөр буюу таамгаар төлөвлөсөн нь харагдаж байна.

Дүрслэл 8:

Дүрслэлээс харахад: 2016, 2019 онд албан бус сургалтад суралцагчдын тоог төлөвлөөгүй, 2017-2018 онд 70-134 суралцагчдаар төлөвлөсөн, статистик мэдээгээр 28-42 суралцагч хамрагдсан байна. Энэ нь төсвийн төсөлд 43-92 суралцагчийг үндэслэлгүй нэмэгдүүлж төлөвлөсөн харагдаж байна.

2016-2019 оны үндсэн сургалтын зардлын төлөвлөлт, батлагдсан төсвийн харьцуулалтыг хүснэгтээр харуулбал:/сая.төг/

Хүснэгт 9

Зардлын нэр	Төлөвлөлт				Батлагдсан				Зөрүү			
	2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019
Цалин	2,170.8	0.0	1,344.4	0.0	2,716.1	2,740.6	3,030.9	3,949.0	545.3	2,740.6	1,686.5	3,949.0
Бусад хувьсах зардал	49.6	50.6	63.3	0.0	62.6	70.9	116.9	78.6	13.0	20.3	53.6	78.6
ДҮН	2,220.4	50.6	1,407.7	0.0	2,778.7	2,811.5	3,147.8	4,027.6	558.3	2,760.9	1,740.1	4,027.6

Хүснэгтээс харахад: 2017 онд цалин, 2019 онд цалин болон бусад хувьсах зардлыг төлөвлөөгүй байна.

2016-2019 онд хувьсах зардлыг 20.7-45.8%, 2018 оны цалингийн зардлыг 20.1-55.6%-иар дутуу төлөвлөсөн байна. Энэ нь төсвийн төлөвлөлтийг бодит тоон мэдээнд үндэслээгүй, тоон мэдээллүүдийг уялдуулаагүй, хянаж нягтлаагүйтэй холбоотой байна.

2016-2019 оны албан бус сургалтын зардлын төлөвлөлт, батлагдсан төсвийн харьцуулалтыг хүснэгтээр харуулбал: /сая.төг/

Хүснэгт 10

Зардлын нэр	Төлөвлөлт				Батлагдсан				Зөрүү			
	2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019
Цалин	34.3	18.9	42.7	0.0	23.3	16.7	0.0	0.0	11.0	2.2	42.7	0.0
Бусад хувьсах зардал	1.8	4.4	2.2	0.0	1.3	1.1	0.0	0.0	0.5	3.3	2.2	0.0
ДҮН	36.1	23.3	44.9	0.0	24.6	17.8	0.0	0.0	11.5	5.5	44.9	0.0

Хүснэгтээс харахад: 2016-2018 онд цалин болон бусад хувьсах зардалд 23.3-44.9 сая төгрөг төлөвлөсөн ба 2016-2017 онд 17.8-24.6 сая төгрөг батлагдсан байна. 2018, 2019 онд албан бус сургалтын зардлын төсвийг салгаж хуваарилаагүй байна.

Төсвийн төслийг боловсруулахдаа ЕБС-ийн албан болон албан бус сургалтад хамрагдах хүүхдийн тоотой уялдуулаагүй, цалин, холбогдох бусад зардлын төлөвлөлтийг батлагдсан төсөвтэй харьцуулахад илүү, дутуу төлөвлөсөн нь албан болон албан бус сургалтын цалин, бусад хувьсах зардлыг бодит тоон мэдээнд үндэслээгүй, холбогдох тоон мэдээлэлтэй уялдуулаагүйтэй холбоотой байна.

Энэ нь Төсвийн тухай хуулийн 22 дугаар зүйлийн 22.1, 22.2.4, Засгийн газрын 2016 оны 242 дугаар тогтоолын 6 дугаар хавсралтаар батлагдсан “Сургуулийн өмнөх болон бага, дунд боловсрол эзэмшүүлэх, ЕБС-ийн дотуур байрны нэг суралцагчид ногдох хувьсах зардлын дундаж нормативаар санхүүжүүлэх аргачлал”-ын 3 дугаар зүйлийн 3.10 дахь заалтуудыг тус тус зөрчсөн байна.

Иймд төсвийн төсөлд албан болон албан бус сургалтанд хамрагдах хүүхдийн тоо, цалин, бусад хувьсах зардлыг бодитой төлөвлөх, статистик мэдээ, төсвийн хуваарилалтыг уялдуулах талаар аймгийн БСУГ-т зөвлөмж хүргүүлэхээр шийдвэрлэв.

- **Төсвийн хуваарилалтыг жилд 3-5 удаа өөрчилж байгаа нь хуваарилалт оновчгүй байгааг харуулж байна.**

Аймгийн БСУГ нь боловсролын салбарт тусгай зориулалтын шилжүүлгээр батлагдаж ирсэн төсвийг байгууллага бүрээр хуваарилан, саналаа аймгийн СТСХ-т хүргүүлж, аймгийн СТСХ нь саналыг орон нутгийн төсөвтэй нэгтгэн, аймгийн ИТХ-аар хэлэлцүүлэн батлуулж байна. 2019 оноос ЕБС-ийн тогтмол зардал орон нутгийн төсөвт шилжсэн байна.

Аймгийн хэмжээний төрийн өмчийн ЕБС-иуд 2016-2019 онд нийт 17,543.4 сая төгрөгийн санхүүжилт авч, зарцуулсан байна. Тухайлбал: 2016 онд 4,047.2 сая, 2017 онд 4,188.2 сая, 2018 онд 4,251.1 сая, 2019 онд 5,056.9 сая төгрөгийн санхүүжилтийг тус тус хүлээн авч, үйл ажиллагаандаа зарцуулсан байна.

Төсвийг хуваарилахдаа 2016 онд хүүхдийн тоог батлаагүй, 2017 онд 3345, 2018 онд 3445, 2019 онд 3574 хүүхдээр баталсан байна.

ЕБС-ийн суралцагчдын тоо / хуваарилалт/

Дүрслэл 9

Тухайлбал: 2016 онд төсвийн хуваарилалт хийсэн хүүхдийн тоо тодорхойгүй, 2017-2019 онд статистик мэдээтэй харьцуулахад 55-223 хүүхдээр дутуу хуваарилсан байна.

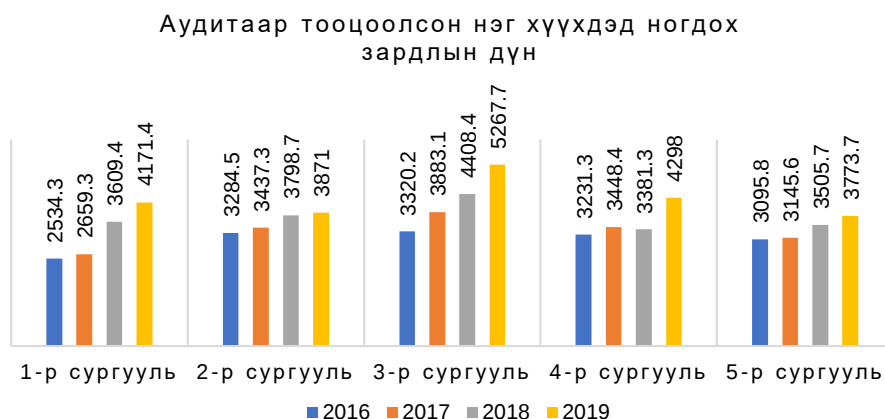
Дүрслэл 10

Дүрслэлээс харахад: 2016-2019 онд албан бус сургалтад 28-42 суралцагч хамрагдсан мэдээтэй ба төсвийн хуваарилалтад албан бус сургалтад суралцагчийн тоог батлаагүй байна.

Дүрслэл 11

Аудитын явцад нийт хувьсах зардлын гүйцэтгэлийг хүүхдийн тоонд нь харьцуулахад ЕБС-ийн нэг хүүхдэд ногдох зардлын дүн нь Засгийн газрын 2016 оны 242 дугаар тогтоолоор батлагдсан нэг хүүхдэд ногдох хувьсах зардлын дундаж нормативаас 1,310.7-3,953.9 мянган төгрөгөөр илүү байгаа нь тухайн мөрдөж буй норм, норматив бодит гүйцэтгэлтэй нийцээгүй, шинэчлэн тогтоох шаардлагатай байгааг харуулж байна. Мөн БСУГ-аас сургуулиудын хувьсах зардлыг хүүхдийн бодит тоонд үндэслэлгүй харилцан адилгүй хуваарилсан байна.

2016-2019 онд Шивээговь сумын 3 дугаар сургуулийн нэг хүүхдэд ногдох зардал хамгийн их байсан ба 2016-2017 онд Сүмбэр сумын 1 дүгээр сургууль, 2018 онд Баянтал сумын 4 дүгээр сургууль, 2019 онд Сүмбэр сумын 5 дугаар сургуулийн нэг хүүхдэд ногдох зардал хамгийн бага байгаа нь аймгийн БСУГ-аас төсвийг жигд бус, оновчгүй хуваарилсантай холбоотой байна.

Иймд албан болон албан бус сургалтанд хамрагдагчдын статистик мэдээ, төсвийн хуваарилалтыг уялдуулах, албан бус сургалтын зардлын төсвийг үндсэн төсвөөс салгаж хуваарилах, батлуулах, төсвийг жигд оновчтой хуваарилах талаар аймгийн СТСХ, БСУГ-т зөвлөмж хүргүүлэхээр шийдвэрлэв.

ЕБС-ийн хуваарьт өөрчлөлт оруулах санал, өөрчлөлт орсон дүнг харуулбал: /сая.төг/

Байгууллагын нэр	2016		2017		2018		2019	
	Санал	Батлагдсан	Санал	Батлагдсан	Санал	Батлагдсан	Санал	Батлагдсан
1 дүгээр сургууль	42.8	74.2	16.2	22.5	43.5	16.4	5.7	-50.9
2 дугаар сургууль	13.8	14.7	6.3	18.4	32.7	3.6	24.6	63.1
3 дугаар сургууль	18.9	48.4	0.0	5.2	35.9	39.3	0.3	-29.4
4 дүгээр сургууль	0.0	33.2	0.5	2.6	8.7	-13.0	10.0	41.7
5 дугаар сургууль	44.1	126.0	0.0	24.8	33.0	4.2	1.4	-29.0
Нийт	119.8	296.5	23.0	73.5	153.9	50.6	41.9	4.6

Хүснэгтээс харахад: Төсвийн хуваарьт өөрчлөлт оруулахдаа байгууллагуудаас 2016 онд 119.8 сая, 2017 онд 23.0 сая, 2018 онд 153.9 сая, 2019 онд 41.9 сая төгрөгийн хүсэлт гаргасан ба 2016 онд 296.5 сая буюу 2.4 дахин, 2017 онд 3.2 дахин нэмэгдүүлсэн, 2018 онд 3.0 дахин, 2019 онд 9 дахин бууруулж баталсан байна. Энэ нь ЕБС-иуд төсвийн хуваарьт өөрчлөлт оруулах саналыг бодитоор тооцоолоогүй байна.

Энэ нь "Хувьсах зардлын дундаж норматив, санхүүжүүлэх аргачлал батлах тухай" Засгийн газрын 242 дугаар тогтоолын 3 дугаар зүйлийн 3.12 дахь заалтыг зөрчсөн байна.

Цаашид ЕБС-ийн захирал, нягтлан бодогч нар төсвийн хуваарьт өөрчлөлт оруулах саналд бодит тооцоолол хийж, өр авлагаа үнэн зөв тооцох талаар зөвлөмж хүргүүлэхээр шийдвэрлэв.

- **Дотуур байрны хүүхдийн тоог үндэслэлгүй нэмэгдүүлж төлөвлөсөн ба дотуур байрны зардлыг үндсэн төсөвтэй нэгтгэж хуваарилсан байна.**

Засгийн газрын 2016 оны 242 дугаар тогтоолын 4 дүгээр хавсралтаар “ЕБС-ийн дотуур байрны нэг суралцагчид ногдох хувьсах зардлын дундаж нормативыг хэмжээ”-г 6 настай хүүхэд амьдардаг дотуур байрны нийт хувьсах зардлын дүн 462.2 мянга, 6 настай хүүхэд амьдардаггүй дотуур байрны нийт хувьсах зардлын дүн 312.7 мянган төгрөгөөр тус тус тогтоосон байна.

Мөн Засгийн газрын 2012 оны 106 дугаар тогтоолоор “Дотуур байрны хүүхдийн хоолны зардлын дундаж норматив-ын хэмжээ”-г ЕБС, мэргэжлийн боловсрол эзэмшүүлэх сургалтын байгууллагын дотуур байранд амьдрах нэг хүүхдийн хоногийн хоолны зардлыг 2,315 төгрөгөөр тогтоосон байна.

ЕБС-ийн төсвийн төсөлд 2016-2018 онд дотуур байрны хүүхдийн тоог 200-245-аар төлөвлөсөн ба 2019 онд төлөвлөөгүй байна. 2016-2019 оны статистик мэдээгээр 132-165 хүүхэд бүртгэгдсэн байна.

ЕБС-ийн дотуур байрны хүүхдийн тоог хоолны зардлын тайлангийн гүйцэтгэлээрх хүүхдийн тоотой тулган баталгаажуулсныг дүрслэлээр харуулбал:

Дүрслэл 12

Дотуур байрны нийт хүүхдийн тоо

Дүрслэлээс харахад: 2016 онд хүүхдийн тооны гүйцэтгэл 137, 2017 онд 143, 2018 онд 134, 2019 онд 130 байна.

Энэ нь төсвийн төсөлд хүүхдийн тоог үндэслэлгүйгээр нэмэгдүүлж төлөвлөдгийг харуулж байна.

Дүрслэл 13

Дотуур байрны 6 настай хүүхдийн тоо

Дүрслэлээс харахад: Төсвийн төсөлд дотуур байрны 6 настай хүүхдийн тоог 27-41, 2019 онд төлөвлөөгүй ба статистик мэдээгээр 2016-2019 онд 6-9 байна.

Энэ нь төсвийн төсөлд 21-32 дотуур байрны хүүхдийн тоог үндэслэлгүйгээр нэмэгдүүлж төлөвлөсөн байна.

Дотуур байрны хувьсах зардлын төлөвлөлт, хуваарилалтыг он тус бүрээр хүснэгтээр харуулбал: /сая.төг/

Хүснэгт 12

Үзүүлэлт	2016	2017	2018	2019
Төлөвлөлт	82.7	66.6	66.7	0.0
Хуваарилалт	64.2	0.0	0.0	0.0
Зөрүү	18.5	66.6	66.7	0.0

Хүснэгтээс харахад: Дотуур байрны хувьсах зардлыг 2016-2018 онд 66.6-82.7 сая төгрөгөөр төлөвлөсөн ба 2019 онд төлөвлөөгүй байна. 2016 онд дотуур байрны цалин, НДШ, бараа үйлчилгээний бусад зардалд 64.2 сая төгрөг хуваарилсан ба 2017-2019 онд дотуур байрны төсвийг салгаж хуваарилаагүй байна. Дотуур байрны төсвийг салгаж хуваарилаагүйн улмаас гүйцэтгэл гаргах боломжгүй байна.

Энэ нь Төсвийн тухай хуулийн 22 дугаар зүйлийн 22.1, 22.2.4, Засгийн газрын 2016 оны 242 дугаар тогтоолын 6 дугаар хавсралтаар батлагдсан “Сургуулийн өмнөх болон бага, дунд боловсрол эзэмшүүлэх, ЕБС-ийн дотуур байрны нэг суралцагчид ногдох хувьсах зардлын дундаж нормативаар санхүүжүүлэх аргачлал”-ын 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь заалтуудыг тус тус зөрчсөн байна.

Дотуур байрны хүүхдийн хоолны зардлын төлөвлөлт, хуваарилалт, гүйцэтгэлийг хүснэгтээр харуулбал:/сая.төг/

Хүснэгт 13

Үзүүлэлт	2016	2017	2018	2019
Төлөвлөлт	133.1	115.8	110.8	0.0
Хуваарилалт	74.2	93.1	60.3	68.2
Гүйцэтгэл	74.2	93.1	60.3	68.2

Хүснэгтээс харахад: Дотуур байрны хүүхдийн хоолны зардлыг 2016-2018 онд 110.8-133.1 сая төгрөг буюу 19.6-45.5%-иар нэмэгдүүлж төлөвлөсөн ба 2019 онд төлөвлөөгүй байна. 2016-2018 онд 60.3-93.1 сая төгрөг хуваарилагдаж, 60.3-93.1 сая төгрөгийн гүйцэтгэлтэй гарсан байна.

Иймд дотуур байрны хүүхдийн тоо болон хоолны зардлыг үнэн зөв төлөвлөх, сар бүр хүүхэд өдрөөр хянах, дотуур байрны хувьсах зардлын төсвийг үндсэн төсвөөс салгаж тусад нь хуваарилах талаар аймгийн СТСХ, БСУГ-т зөвлөмж хүргүүлэхээр шийдвэрлэв.

- **Аймгийн хэмжээний ЕБС-уудад ном, сурах бичиг худалдан авах зардал төлөвлөдөггүй, батлагддаггүй байна.**
- **Шаардлагатай гарын авлага, сургалтын үзүүлэн болон бусад хэрэглэгдэхүүний хүрэлцээгүй байдал нь холбогдох зардлын төсвийг бодитой төлөвлөж байгаа боловч төлөвлөсөн хэмжээгээр төсөв батлагдаж ирдэггүйтэй холбоотой байна.**

Ерөнхий боловсрол эзэмшүүлэхэд шаардагдах гарын авлага, сургалтын үзүүлэн болон бусад хэрэглэгдэхүүний төсвийг нэг хүүхдэд ногдох хувьсах зардлын дундаж нормативаар тооцож, хүүхдийн тооны өсөлт бууралтаас шалтгаалан нэмэгдэж, хасагддаг байна.

Засгийн газрын 2016 оны 242 дугаар тогтоолын 6 дугаар хавсралтын 3.1-т “Ерөнхий боловсролд хамрагдаж байгаа нэг суралцагчид ногдох хувьсах зардлын дундаж нормативын бараа, үйлчилгээний бусад хувьсах зардалд эдийн засгийн ангиллын хувь хэмжээг төсвийн шууд захирагчийн саналыг үндэслэн төсвийн төвлөрүүлэн захирагч, төвлөрүүлэн захирагчийн саналыг үндэслэн төсвийн ерөнхийлөн захирагч боловсруулна” гэж заасан боловч саналыг тусгадаггүй байна.

2016-2019 онд төлөвлөлт, батлагдсан төсвийн зардлыг хүснэгтээр харуулбал: /сая.төг/

Хүснэгт 14:

Зардлын нэр	Төлөвлөлт				Батлагдсан				Зөрүү			
	2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019
Хичээл үйлдвэрлэлийн дадлага	24.8	17.7	8.7	0.0	12.4	13.9	24.4	20.1	12.4	3.8	15.7	-20.1

Хүснэгтээс харахад: Хичээл үйлдвэрлэлийн дадлага хийх зардалд 2016 онд 24.8 сая, 2017 онд 17.7 сая, 2018 онд 8.7 сая төгрөг төлөвлөсөн байна. Батлагдсан төсвийг төлөвлөлттэй харьцуулахад 2016 онд 12.4 сая буюу 50%, 2017 онд 13.9 сая буюу 21.4%-иар тус тус буурсан, 2018 онд 15.7 сая буюу 64.3%-иар нэмэгдсэн ба 2019 онд төлөвлөөгүй байна.

Энэ нь төлөвлөлт, батлагдсан төсөв 2 хоорондоо уялдаагүй, албан болон албан бус сургалтын стандарт, холбогдох дүрэм журмыг мөрдөж ажиллахад тухайн жилд батлагдсан төсөв хүрэлцдэггүй байна.

ЕБС-ийн захирал, нягтлан бодогч нараас шаардлагатай гарын авлага, сургалтын үзүүлэн болон бусад хэрэглэгдэхүүний төсөв батлагдаж ирдэг эсэх талаар тодруулахад бичиг хэргийн зардал, бага үнэтэй түргэн элэгдэх зүйлсийн зардал төлөвлөсөн хэмжээгээр батлагдаж ирдэггүйн улмаас хичээл үйлдвэрлэлийн дадлага хийх зардлаас зохицуулалт хийж зарцуулдаг хэмээн хариулсан байна.

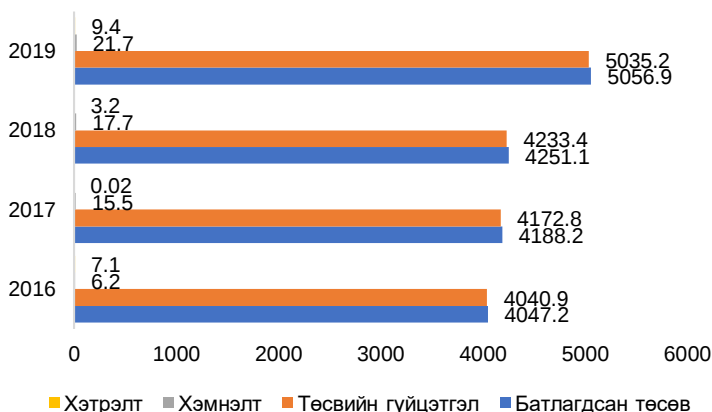
Энэ нь шаардлагатай гарын авлага, сургалтын үзүүлэн болон бусад хэрэглэгдэхүүний зардлын төсөв хүүхдийн тооны өсөлт бууралтаас шалтгаалж нэмэгдэж хасагддаг нь бодит байдалтай нийцэхгүй байна.

А.3.2 Аймгийн БСУГ нь санхүүжилтийг сар бүр хүүхэд өдрөөр хянаж олгоогүй, хувьсах зардал олголтод хяналт тавьж ажиллаагүй байна.

- **Аймгийн БСУГ нь санхүүжилтийг сар бүр хүүхэд өдрөөр хянаж, олгоогүй байна.**

Аймгийн хэмжээнд төрийн өмчийн 5 сургуульд 2016 онд 4,047.2 сая, 2017 онд 4,188.2 сая, 2018 онд 4,251.1 сая, 2019 онд 5,056.9 сая төгрөгийн төсөв тус тус батлагдаж, сургалтын үйл ажиллагааг явуулсан байна.

ЕБС-ийн батлагдсан төсөв, гүйцэтгэл, хэтрэлт, хэмнэлтийг дүрслэлээр харуулбал:
Дүрслэл 14

Дүрслэлээс харахад: Аймгийн хэмжээний ЕБС-ийн батлагдсан төсөв 2017 онд 3.4%, 2018 онд 1.5%, 2019 онд 15.9%-иар тус тус нэмэгдэж, батлагдсан бол гүйцэтгэлээр 2016 онд 99.8%, 2017 онд 99.6%, 2018, 2019 онд 99.6%-ийг зарцуулж, 2016-2019 онд төсвийн хэмнэлт нийт 61.1 сая төгрөгийг улсын төсөвт буцаан төвлөрүүлсэн байна.

2016-2019 онд 0.02-9.4 сая төгрөгийн төсвийн хэтрэлт үүссэн байна.

Нийт улсын төсөвт буцаан төвлөрүүлсэн дүнгийн 27.5 сая буюу 45% нь тогтмол зардал, 15.2 сая буюу 24.8% нь хоол, үдийн цай, 14.1 сая буюу 23.1% нь цалин, ажил олгогчоос төлөх шимтгэл, 4.3 сая төгрөг буюу 7.1%-ийг бусад зардал эзэлж байна.

Төсвийн хувьд хэмнэлт үүссэн нь төсвийн төлөвлөлт үндэслэлгүй, бодит бус хийгдсэнтэй холбоотой байна.

Нөгөө талдаа хэтрэлт үүсч байгаа нь санхүүжилтийг сар бүр хүүхэд өдрөөр хянахгүй байгаатай холбоотой байна.

ЕБС-ийн хэмжээнд цалин хөлстэй холбоотой үүссэн өр дарах санхүүжилтийг БСШУЯ-наас аймгийн БСУГ-ын нэмэлт санхүүжилтийн дансаар дамжуулан 2018 онд 21.2 сая, 2019 онд 60.7 сая, нийт 81.9 сая төгрөгийг шилжүүлсэн ба 2018 онд 3.5 сая төгрөгийг буцаан төвлөрүүлсэн байна.

Цаашид аймгийн БСУГ-т ЕБС-ийн байгууллагын санхүүжилтийг сар бүр хүүхэд өдрөөр хянаж, санхүүжилтийг хагас, бүтэн жилээр тооцож ажиллах талаар зөвлөмж хүргүүлэхээр шийдвэрлэв.

- **Аймгийн хэмжээний ЕБС-уудад ном, сурах бичиг худалдан авах зардал төлөвлөдөггүй, батлагддаггүй байна.**
- **"Багшийн мэргэжил дээшлүүлэх үйл ажиллагааны зардлыг үр ашиггүй зарцуулсан ба хэдэн багшийн мэргэжлийг дээшлүүлсэн талаар тодорхой тайлан, мэдээлэл байхгүй байна.**

Багшийн мэргэжил дээшлүүлэх үйл ажиллагааны талаар тусгайлан “Багшийн хөгжлийг дэмжих тухай хууль” 2018 оны 06 дугаар сард батлагдсан байна.

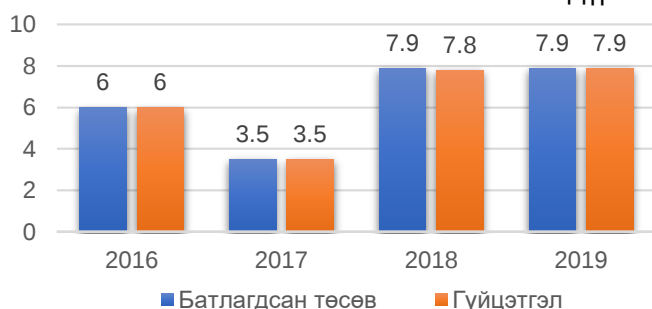
Уг хуулийн 15 дугаар зүйлийн 15.1.1-д зааснаар Боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага багшийн хөгжил, оролцоог нэмэгдүүлэх чиглэлээр “багшийг хөгжүүлэх хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг зохион байгуулах” эрх үүрэгтэй талаар заасан байна.

Харьяа яам нь аймгийн БСУГ-ын нэмэлт санхүүжилтийн дансанд багшийн мэргэжил дээшлүүлэх зардлын санхүүжилтийг шилжүүлдэг байна.

Аймгийн БСУГ нь хуваарилагдаж ирсэн багшийн мэргэжил дээшлүүлэх зардлыг дараах үйл ажиллагаанд зарцуулсан байна. Тухайлбал:

- Төрөлжсөн олимпиадад оролцогчдын унааны зардал
- 2, 3, 4 дэх жилийн үндсэн багш нарын сургалт
- ЭЕШ зохион байгуулахтай холбоотой сургалтын зардал
- Багш нарын бага хурлын үйл ажиллагааны зардал
- Багш нарын баярын үйл ажиллагааг угтсан үйл ажиллагааны зардал
- Удирдах ажилтнууд болон багш нарын зөвлөгөөн сургалтын зардал г.м

Батлагдсан төсөв, гүйцэтгэлийг дүрслэлээр харуулбал: /сая.төг/
Дүрслэл 15

Харьяа яамнаас багшийн мэргэжил дээшлүүлэх зардалд 2016 онд 6.0 сая, 2017 онд 3.5 сая, 2018 онд 7.9 сая, 2019 онд 7.9 сая нийт 25.4 сая төгрөгийн санхүүжилт олгосноос 0.1 сая төгрөгийн хэмнэлтийг буцаан төвлөрүүлж 25.3 сая төгрөгийг зарцуулсан байна.

2016-2019 онд багшийн мэргэжил дээшлүүлэх үйл ажиллагаанд зарцуулсан хөрөнгийг анхан шатны баримттай тулган баталгаажуулахад нийт зардлын 42.9% буюу 10.9 сая төгрөгийг зориулалт бусаар зарцуулсан зөрчил илэрсэн байна.

Тухайлбал:

- Нийт 0.9 сая төгрөгийг зориулалт бусаар зарцуулсан /нягтлан бодогчийн сургалт, шилдэг сурагчдын унааны зардал гм/
- Нийт 10.0 сая төгрөгийг Сургалт, семинар, үйл ажиллагааны хоолны зардалд зарцуулсан нь үр ашиггүй зардал болсон байна.

Иймд аймгийн БСУГ нь багшийн мэргэжил дээшлүүлэх сургалтын зардлыг зориулалтын дагуу үр ашигтай зарцуулах, багш нарыг улсын хэмжээнд зохион байгуулагдаж байгаа гадагшаа чиглэсэн сургалтад түлхүү хамруулах талаар албан шаардлага хүргүүлэхээр шийдвэрлэв.

- **Аймгийн Боловсрол, соёл урлагийн газраас хувьсах зардал олголтод хяналт тавьж санхүүжүүлээгүй байна.**

Засгийн газрын 2016 оны “Хувьсах зардлын дундаж норматив, санхүүжүүлэх аргачлал батлах тухай” 242 дугаар тогтоолын 6 дугаар хавсралтын 3.12-т “Сургалтын нормативт зардлын санхүүжилтийг аймаг, нийслэлийн боловсролын газар, нийслэлийн дүүргийн боловсролын хэлтэс сар бүр хүүхэд өдрөөр хянаж, төсвийн санхүүжилтийн сар, улирлын хуваарьт батлагдсаны дагуу сар тутам олгоно”

5.3-т “Хувьсах зардлын дундаж нормативын санхүүжилтийг аймаг, нийслэлийн боловсролын газар, нийслэлийн дүүргийн боловсролын хэлтэс сар бүр хүүхэд өдрөөр хянаж,

төсвийн санхүүжилтийн сар, улирлын хуваарьт батлагдсаны дагуу сар тутам олгоно” гэж тус тус заасан боловч хяналт тавьж санхүүжүүлээгүй байна.

Аудитын явцад аймгийн БСУГ-ын даргаас дээрх асуудлаар тодруулахад “2016-2019 онд төсөв хариуцсан мэргэжилтэн 5 удаа солигдож тогтвор суурьшилгүй ажилласан, мэдлэг боловсрол дутмаг, туршлагагүйгээс хувьсах зардал олголтод хяналт тавьж ажиллаагүй” гэж хариулсан байна.

Цаашид төсөв хариуцсан мэргэжилтнийг тогтвор суурьшилтай ажиллуулах, хувьсах зардал олголтод хяналт тавьж санхүүжүүлэх талаар аймгийн БСУГ-т зөвлөмж хүргүүлэхээр шийдвэрлэв.

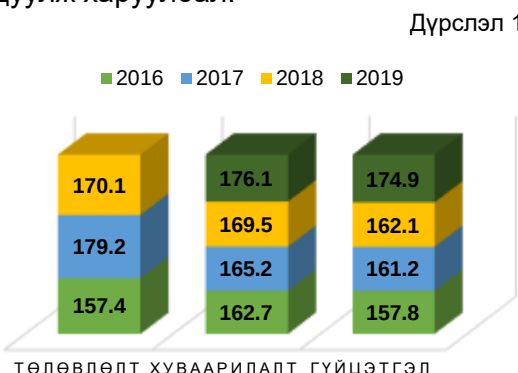
- **Үдийн цай хөтөлбөр хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай санхүүжилтийг хүүхэд өдрөөр тооцож олгож байгаа боловч зарим сургуулиуд үдийн цайны өдөрлөгийг батлуулаагүй, өглөг авлагыг тооцоогүй, тайлан гаргаагүй байна.**

Засгийн газрын 2012 оны “Хоолны зардлын дундаж норматив батлах тухай” 106 дугаар тогтоолоор ЕБС-ийн 1-5 дугаар ангийн нэг хүүхдийн үдийн цайны зардлыг 600 төгрөгөөр тогтоосон байна.

Аймгийн хэмжээнд үдийн цай хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд 2016 онд 157.8 сая, 2017 онд 161.2 сая, 2018 онд 162.2 сая, 2019 онд 174.9 сая төгрөгийг тус тус зарцуулсан байна.

2016-2019 оны үдийн цай хөтөлбөрийн төлөвлөлт, хуваарилалт, гүйцэтгэлийг харьцуулж харуулбал:

Дүрслэлээс харахад: 2016-2019 онд үдийн цай хөтөлбөрт 157.4-179.2 сая төгрөг төлөвлөж, 162.7-176.1 сая төгрөг тус тус батлагдсан байна. 2019 онд зардлыг төлөвлөөгүй байна.

2016 онд 4.9 сая, 2017 онд 4.0 сая, 2018 онд 5.3 сая, 2019 онд 1.2 сая, нийт 15.4 сая төгрөгийн хэмнэлт нь хүүхэд өдрөөр хянаж санхүүжүүлснээс үүсэж буцаан төвлөрүүлсэн байна.

2017-2019 оны ЕБС-ийн үдийн цай хөтөлбөрт олгосон санхүүжилтийг анхан шатны баримттай тулган баталгаажуулахад 31.9 сая төгрөгийн зөрчил илэрсэн байна. Тухайлбал:

- Сүмбэр сумын 2, 5 дугаар сургууль, Шивээговь сумын 3 дугаар сургууль нь захирлаар батлуулаагүй өдөрлөгийг үндэслэн нийт 3.4 сая төгрөгийн үдийн цай хөтөлбөрийн зардлыг олгосон
- Шивээговь сумын 3 дугаар сургууль нь 2016 онд 0.2 сая, Баянтал сумын 4 дүгээр сургууль нь 2016-2017 онд 0.2 сая төгрөгийн үдийн цай хөтөлбөрийн санхүүжилтийг илүү тооцож олгосон
- Баянтал сумын 4 дүгээр сургууль нь үдийн цайны өдөрлөг бэлтгээгүй, тайлан гаргаагүй, зарлагын баримт үндэслэж, 28.1 сая төгрөгийн санхүүжилт олгосон

Иймд ЕБС-иуд үдийн цайны өдөрлөгийг захирлаар батлуулах, үдийн цайны санхүүжилтийн өглөг, авлагыг сар тутам тооцох, Баянтал сумын 4 дүгээр сургуульд үдийн цайны өдөрлөг бэлтгэж, тайлан гаргах талаар зөвлөмж хүргүүлэхээр шийдвэрлэв.

- **Дэлхийн банкны санхүүжилтээр хэрэгжсэн сургуулийн тэтгэлэгт хөтөлбөрийн санхүүжилт зориулалтын дагуу зарцуулагдаж, төслийн хэрэгжилт үр дүнтэй байна.**

БСШУСЯ-наас Дэлхийн банкны санхүүжилтээр бага боловсролд хэрэгжүүлж буй “Боловсролын чанарын шинэчлэл төсөл”-ийн хүрээнд 2016-2017 он, 2019 онуудад аймгийн хэмжээний 5 сургуульд нийт 167.8 сая төгрөгийн 16 төсөл хэрэгжсэн бөгөөд үүнээс хөрөнгийн зардалд 73.1% буюу 122.7 сая, 22.6% буюу 37.9 сая төгрөгийг урсгал зардалд зарцуулж, 4.3% буюу 6.9 сая төгрөгийн үлдэгдэл санхүүжилтийг буцаан төвлөрүүлсэн байна. Тухайлбал: 2016 онд 5 төсөл 28.0 сая, 2017 онд 5 төсөл 34.3 сая, 2019 онд 6 төсөл 105.4 сая, нийт 167.8 сая төгрөгийн 16 төсөл шалгарч хэрэгжүүлсэн байна.

Төслийн хөрөнгөөс буцаан төвлөрүүлсэн 6.9 сая төгрөг нь жилийн эцэст санхүүжилт хуваарилснаас үүдэн хөрөнгийг зарцуулж амжилгүй он дамжсан тул санхүүгийн тайланд авлагаар тусгагдсан байна.

Хэрэгжүүлсэн төслийг оноор нь дэлгэрэнгүй харуулбал:

Дүрслэл 17

2016 онд "Цодгор хүү", "Онъсон тоглоомоор хүүхдийг хөгжүүлэх нь", "Хөгжмийн боловсрол", "Хүүхэд нэг бүрийн хөгжмийн боловсролыг дэмжье", "Боржигин соёлоос суралцагч" нийт 5 төсөл

2017 онд "Байгаль бол миний найз", "Бяцхан ургамал судлаачид", "Бяцхан судлаач", "Шинжээч хүүхдүүд", "Туршилт хийж сурцагч" нийт 5 төсөл

2019 онд "Багш багшаасаа суралцъя", "Өгсөх шат л бий", "Судлаач багш нар", "Тоглонгоо суралцъя", "Хүүхэд хөгжмийн өргөө миний гэр", "Бодит үнэлгээ сурлагын амжилт" нийт 6 төсөл

“Боловсролын чанарын шинэчлэл төсөл”-ийн сургуулийн тэтгэлэгт хөтөлбөрт шалгарсан төслүүдэд олгосон санхүүжилтийн зарцуулалтыг тулган баталгаажуулахад зөрчил илрээгүй бөгөөд зориулалтын дагуу зарцуулсан байна.

“Боловсролын чанарын шинэчлэл төсөл”-ийн хүрээнд хэрэгжиж буй сургуулийн тэтгэлэгт хөтөлбөрийн онцлог нь тухайн сургууль нь өөрсдийн хэрэгцээт зүйлсийг тодорхойлон, төслийг бичиж, санхүүжилт нь сургуулийн нэмэлт санхүүжилтийн дансаар

дамжин, өөрсдөө худалдан авалт хийдэг. Өөрсдөө бие даан худалдан авалт хийснээр төсөл нь цаашид үргэлжлэх боломжтой, үр дүнтэй, худалдан авсан хөрөнгүүд нь чанарын шаардлага хангадаг зэрэг давуу талтай байна.

- **Аймгийн хэмжээнд сургууль хөгжүүлэх сан байгуулаагүй байна.**

Боловсролын тухай хуулийн 39 дүгээр зүйлийн 39.11-т “Сургалтын байгууллага нь сургууль хөгжүүлэх сантай байж болох бөгөөд сангийн үлгэрчилсэн дүрмийг боловсролын болон санхүүгийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүд хамтран батална”, БСШУС, СС-ын хамтарсан 2008 оны 56/64 дугаар тушаалаар “Сургууль цэцэрлэг хөгжүүлэх сангийн үлгэрчилсэн дүрэм”-ийг тус тус баталсан байна.

Аймгийн хэмжээнд сургууль хөгжүүлэх сан байгуулаагүй байна.

БҮЛЭГ 2. Ерөнхий боловсрол олгох хөтөлбөр, төлөвлөгөөг баталсан боловч хэрэгжилтэд тавих хяналт сул байна.

Б.1 Ерөнхий боловсролыг олгох хөтөлбөрийг жил бүр сайжруулсан боловч үнэлгээг үр дүнтэй хийгээгүй байна.

Б.1.1 Бүх нийтийн ерөнхий боловсролыг хөтөлбөр, төлөвлөгөөний дагуу үр дүнтэй эзэмшүүлж байна.

Харьяа яамны сайд нь Бага, дунд боловсролын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.3, Монгол хэлний тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.1.1, Монгол Улсын Засгийн газрын 2016-2020 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн 3.2.8-3.2.17 дахь заалтууд, “Тогтвортой хөгжил-Ерөнхий боловсрол” багш нарын улсын зөвлөгөөнд оролцогчдын санал, зөвлөмж, “Бага, дунд боловсролын сургалтын цөм хөтөлбөр” үндэсний хэлэлцүүлэгт оролцогчдын санал, дүгнэлт, Монголын багш нарын их хурлын тогтоолыг тус тус үндэслэн 2014 оны А/240 тоот тушаалаар сургалтын төлөвлөгөө, цөм хөтөлбөр, багийн бүрэлдэхүүн, 2016 оны А/302 тоот тушаалаар

сургалтын цөм хөтөлбөр, 2016 оны А/277 тоот тушаалаар бүрэн дунд боловсролын сургалтын цөм хөтөлбөр, 2019 оны А/491 тоот тушаалаар бага, дунд ахлах боловсролын сургалтын төлөвлөгөөг шинэчлэн тус тус баталж хэрэгжүүлж ажилласан байна.

БСШУЯ, Боловсролын хүрээлэн, БМДИ-ээс хамтарсан баг ажилладаг ба жил бүр ерөнхий боловсролыг олгох хөтөлбөрийн сайжруулалтыг хийж “суралцахуйн удирдамж” номыг боловсруулан ЕБС-ийн багш нарт гарын авлага болгон тараасан байна.

БМДИ, Боловсролын хүрээлэнгийн зөвлөх багш нар дээрх гарын авлагын дагуу ЕБС-иудад хөтөлбөрийн сайжруулалтыг танилцуулах, судалгаа авах, зөвлөн туслах зорилгоор сургалт зохион байгуулдаг нь сайжруулсан хөтөлбөрийг амжилттай хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг болж байна.

Говьсүмбэр аймгийн хэмжээнд Сүмбэр сумын ерөнхий боловсролын магадлан итгэмжлэгдсэн Лаборатори 5 дугаар сургууль нь бага дунд боловсролын цөм хөтөлбөрийг 2012 оноос эхлэн одоог хүртэл хэрэгжүүлж байгаа бөгөөд 2016 оноос сайжруулсан хөтөлбөр болж нэр нь өөрчлөгдсөн байна.

Тус сургууль нь одоог хүртэл сайжруулсан хөтөлбөрийн хүрээнд аймгийн хэмжээний бусад сургуульд түгээн дэлгэрүүлэх үйл ажиллагааг тогтмол зохион байгуулж ирсэн байна.

Нийт мэргэжлийн багш нар баг болж хамтран сургалтын сайжруулсан хөтөлбөрийг судалж, сургуулийн жилийн сургалтын хөтөлбөрийг боловсруулж, батлуулан сургалтын үйл ажиллагаандаа хэрэгжүүлж ажилласан байна.

ЕБС-ийн суралцагчийн сургалтын чанар болон сургалтын хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн үр дүнг 2016-2017 онд БСШУС-ын 2013 оны А/309 дүгээр тушаалаар “ЕБС-ийн суралцагчийн болон боловсролын чанарын үнэлгээний журам”-аар үнэлж байсныг БСШУС-ын 2018 оны А/425 дугаар тушаалаар шинэчлэн баталж олон улсын жишигт нийцүүлэн үнэлж байна.

Аймгийн сүүлийн 2 жилийн улсын шалгалтын дүнг бага, дунд ахлах ангиар харуулбал:
/харьяа яамнаас ирүүлсэн улсын шалгалтын дүн/ Хүснэгт 15

Хичээлийн жил	Бүлэг	Хичээлийн тоо	Нийт төгсөгч	Үнэлгээний түвшин							
				8	7	6	5	4	3	2	1
2018-2019	Ахлах	4	76	49	68	80	105	0	2	0	0
2019-2020		4	207	405	217	143	63				
Нийт дүн			283	454	285	223	168	0	2	0	0
2018-2019	Дунд	4	263	121	222	198	279	76	75	61	20
2019-2020		4	283	404	259	244	189	15	17	4	0
Нийт дүн			546	525	481	442	468	91	92	65	20
2018-2019	Бага	3	354	292	294	169	136	75	51	28	17
2019-2020		3	368	529	260	164	145	6	0	0	0
Нийт дүн			722	821	554	333	281	81	51	28	17

Хүснэгтээс харахад: Ахлах ангийн хувьд нийт 283 хүүхэд 4 хичээлээр анги дэвших шалгалт өгсөн бөгөөд 2018 онд 76, 2019 онд 207 төгсөгч хамрагдсан байна. 2019 онд өмнөх оноос 8 дугаар түвшин 33%, 7 дугаар түвшин 4%-иар тус тус өссөн бол, 6 дугаар түвшин 9%, 5 дугаар түвшин 27%-иар тус тус буурсан бөгөөд 5 дугаар түвшингээс доош үнэлэгдээгүй байна.

Дунд ангийн хувьд нийт 546 хүүхэд 4 хичээлээр анги дэвших шалгалт өгсөн бөгөөд 2018 онд 263, 2019 онд 283 төгсөгч хамрагдсан байна. 2019 онд өмнөх оноос 8 дугаар түвшин 24%, 7 дугаар түвшин 2%, 6 дугаар түвшин 3%-иар тус тус өссөн бол, 5 дугаар түвшин 10%, 4 дүгээр түвшин 6%, 3 дугаар түвшин 5%-иар тус тус буурсан бөгөөд 3 дугаар түвшингээс доош үнэлэгдээгүй байна.

Бага ангийн хувьд нийт 722 хүүхэд 3 хичээлээр анги дэвших шалгалт өгсөн бөгөөд 2018 онд 354, 2019 онд 368 төгсөгч хамрагдсан байна. 2019 онд өмнөх оноос 8 дугаар түвшин 21%-иар өссөн бол, 7 дугаар түвшин 4%, 6 дугаар түвшин 1%, 4 дүгээр түвшин 6%-иар тус тус буурсан бөгөөд 4 дүгээр түвшингээс доош үнэлэгдээгүй байна.

Улсын шалгалтын дүнгээр амжилт үзүүлж байгаа боловч 2017-2019 онд БҮТ-өөс зохион байгуулсан чанарын үнэлгээгээр улсын дунджаас доогуур үнэлэгдсэн байна.

Иймд аймгийн БСУГ болон ЕБС-ийн сургалтын менежерүүд багшийн хөтөлбөрийн хэрэгжилтэнд тогтмол хяналт тавих, хөндлөнгийн шалгалтыг сайжруулах талаар зөвлөмж өгөхөөр шийдвэрлэв.

- **2016-2019 оны хичээлийн жилд сургуулиуд нэмэлт гарын авлага, сурах бичиг ашиглаагүй байна.**

2016-2019 оны хичээлийн жилд аймгийн хэмжээнд сургуулиуд БШУЯ-наас баталсан сурах бичгийг 1-5 дугаар ангид сургуулийн номын сангаас үнэ төлбөргүй, 6-12 дугаар ангид сургуулийн номын сангаас түрээсээр ашиглуулж ирсэн ба нэмэлт сурах бичиг гарын авлага ашиглаагүй байна.

Харин 1-5 дугаар ангид ангийн багш нар нь заасан хичээлийг бататгаж зорилгоор сурагчдад даалгавар, дасгалын номыг худалдан авч, IQ буюу сэтгэх чадварын номыг эцэг эхийн сонголтоор тус тус нэмэлт сурах бичгийг ашигласан байна.

Б.1.2 Ерөнхий боловсролын сургалтын чанарт орон нутгаас хийх үнэлгээ үр дүнгүй байна.

БҮТ нь Боловсролын тухай хуулийн 171 дүгээр зүйлийн 171.1-т заасан “Боловсролын үнэлгээний байгууллага нь бүх шатны боловсролын чанарт судалгаа хийх”, БСШУС-ын 2013 оны А/309 дүгээр тушаалын 1 дүгээр хавсралт болох “ЕБС-ийн суралцагчийн болон боловсролын чанарын үнэлгээний журам”, БСШУС-ын 2018 оны А/425 дугаар тушаалаар баталсан “ЕБС-ийн суралцагчийн болон сургалтын чанарын үнэлгээний журам”-д заасны дагуу хөтөлбөрийн хэрэгжилтэд боловсролын чанарын судалгааг 2016-2019 онд 3 удаа зохион байгуулсан байна.

Судалгааны зорилго: Сурлагын амжилтын судалгаа нь боловсролын бодлогын болон хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн явц, үр өгөөж, суралцагчдын эзэмшвэл зохих мэдлэг, чадварын түвшинг тогтоох, судалгааны үр дүнд тулгуурлан эргэх холбоог бий болгох

2016-2017 оны хичээлийн жилд 2, 5 дугаар сургуулийн 5,9,12 дугаар анги, 2017-2018 оны хичээлийн жилд 1, 5 дугаар сургуулийн 5, 9, 12 дугаар анги, 2018-2019 оны хичээлийн жилд 1, 5 дугаар сургуулийн 3,9,10 дугаар ангийн суралцагчдыг түүврийн аргаар сонгож шалгалтанд хамруулсан байна.

Тус судалгааны дүнгээр нийт 47 хичээлээс 14 хичээл буюу 29.7% нь улсын дунджаас дээгүүр дүгнэгдсэн байна.

БҮТ-өөс сурлагын амжилтад нөлөөлж буй хүчин зүйлийг өрхийн орчин нөхцөл, өрхийн гишүүдийн харьцаа, найз нөхөд нийгмийн харилцаа, сургуулийн орчин, багшийн харилцаа хандлага гэсэн 4 хүчин зүйлээр дүгнэж, хичээл бүрээр дүгнэлт өгч ажилласан боловч тус тайлангаа аймгийн БСУГ-т жил бүр хүргүүлж ажиллаагүйгээс сургуулиуд үр дүнгийн талаар мэдээлэл судалгаагүй үр дүнг тооцож ажиллаагүй байна.

Аймгийн БСУГ-гаас хөндлөнгийн хяналт шалгалтыг хийсэн гэх боловч шалгалт хийсэн талаарх тайлан мэдээ байхгүй, анхан шатны баримтаар нотлогдохгүй, шалгалтаар ямар дүнтэй шалгуулсан, сургуулиуд ямар зөвлөмж өгсөн нь тодорхойгүй байна.

Энэ нь БСШУС-ын 2018 оны А/425 дугаар тушаалын батлагдсан “Ерөнхий боловсролын сургуулийн суралцагчийн болон сургалтын чанарын үнэлгээний журам”-ын 4 дүгээр зүйлийн 4.3, 4.7, 4.8, 4.9, 6 дугаар зүйлийн 6.9 дэх заалтуудыг тус тус зөрчсөн байна.

Иймд журмын заалтыг хэрэгжүүлж, сургалтын чанарын үнэлгээг бодитой хийж хэвших, шалгалтын мөрөөр тайлан бичиж, холбогдох зөвлөмж чиглэлийг өгч ажиллах талаар зөвлөмж өгөхөөр шийдвэрлэв.

- **Сургалтын чанарт сөргөөр нөлөөлөх хүчин зүйлсийг сургуулиуд үнэлээгүй байна.**

Сургалтын чанарт сөргөөр нөлөөлдөг хүчин зүйлийг бодитой үнэлэх аргачлал, дүрэм журам нь батлагдаагүй байна.

Аудитын явцад ЕБС-иудын удирдлагаас авсан ярилцлагаар суралцагчдын дунд төрийн болон төрийн бус байгууллагаас зохион байгуулдаг нэгдсэн төлөвлөгөөгүй сургалт, уралдаан тэмцээн нь суралцагчдын сурлагын чанарт сөргөөр нөлөөлдөг гэж хариулсан байна.

Иймд аймгийн БСУГ нь сургалтын чанарт сөргөөр нөлөөлдөг хүчин зүйлсийг тооцох шалгуур, аргачлалыг боловсруулан баталж, ЕБС-иуд хэрэгжүүлж ажиллах талаар зөвлөмж өгөхөөр шийдвэрлэв.

Б.2 Бүх нийтийн ерөнхий боловсрол олгох үйлчилгээнд тавих хяналтыг сайжруулах шаардлагатай байна.

Б.2.1 Аймгийн БСУГ, ЕБС-ийн дотоод хяналтын комисс хяналтыг хэрэгжүүлж байгаа боловч үр дүнгүй байна.

- **2016-2019 онд харьяа яам, Боловсролын хүрээлэн, Боловсролын үнэлгээний төвөөс тус тус хяналт хэрэгжүүлээгүй байна.**

БҮТ нь Боловсролын тухай хуулийн 17 дугаар зүйлийн 17^{1.1}-т “Боловсролын үнэлгээний байгууллага бүх шатны боловсролын чанарт үнэлгээ, судалгаа хийх, сургалт зохион байгуулах, дээд боловсролын хөтөлбөрт элсэгчдийн элсэлтийн ерөнхий шалгалтыг үндэсний түвшинд хариуцан зохион байгуулах чиг үүрэг бүхий хуулийн этгээд мөн”, Боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нь 28 дугаар зүйлийн 28.1.13-т “аймаг, нийслэлийн боловсролын газрыг мэргэжлийн болон арга зүйн удирдлагаар хангах”, Боловсролын эрдэм шинжилгээ, арга зүйн байгууллага нь 16 дугаар зүйлийн 16.1-т “Боловсролын эрдэм шинжилгээ, арга зүйн байгууллага нь боловсролын бодлого, шийдвэр боловсруулахад судалгааны мэдээллээр хангах, сургуулийн өмнөх болон бага, дунд боловсролын асуудлаар байнгын судалгаа, шинжилгээ, арга зүй, сургалтын ажлыг эрхлэх, орон нутгийн боловсролын байгууллагыг мэргэжил, арга зүйн удирдлагаар хангах, бүх шатны боловсролын байгууллагад сургалт, судалгаа, арга зүйн мэргэжлийн дэмжлэг үзүүлэх, боловсролын хөгжлийн асуудлаар шинжлэх ухааны суурь болон хавсарга судалгаа явуулах, иргэд, олон нийтэд судалгаа, шинжилгээний мэдээллээр үйлчлэх үйл ажиллагааг эрхэлнэ” талаар тус тус заасан байна.

Гэвч 2016-2019 онд харьяа яам, Боловсролын хүрээлэн, БҮТ-өөс хяналт хэрэгжүүлээгүй байна.

- **Харьяа яам нь аймгийн БСУГ-аар дамжуулан хэрэгжсэн төсөл, хөтөлбөрийн хэрэгжилтэд мониторинг хийж зөвлөн туслах зарчмаар ажилласан байна.**

Дэлхийн банкны санхүүжилтээр 2016-2019 онд хэрэгжиж буй Боловсролын чанарын шинэчлэл төслийн Сургуулийн тэтгэлэгт хөтөлбөрийн хэрэгжилтэд мониторинг хийж, үр дүнг үнэлэх талаар харьяа яамны тушаалаар жил бүр “Сургуулийн тэтгэлэгт хөтөлбөрийн хэрэгжилтэд мониторинг хийх удирдамж”-ийг баталсан байна.

Уг удирдамжид зааснаар төслийн 1 дүгээр үе шатны хяналтыг аймгийн БСУГ хариуцаж, төслийн санхүүжилт авсан сургуулиудын 50%, 2 дугаар үе шатны хяналтыг үндэсний түвшинд нийт сургуулиудын 20-оос доошгүй хувьд хийнэ гэж тус тус заасан байна.

Харьяа яамнаас Дэлхийн банкны санхүүжилтээр хэрэгжиж буй Боловсролын чанарын шинэчлэл төслийн сургуулийн тэтгэлэгт хөтөлбөрт аймгийн хэмжээнд 2016 онд 5 төсөл 28.0

сая, 2017 онд 5 төсөл 34.3 сая, 2019 онд 6 төсөл 105.4 сая, нийт 167.8 сая төгрөгийн 16 төсөл шалгарч хэрэгжүүлсэн байна.

Аймгийн БСУГ нь ЕБС-д хэрэгжиж буй төслүүдэд явцын мониторинг хийх удирдамжийг баталсан байна. Мониторинг хийх удирдамжид:

- Төслийн зорилго, зорилтын биелэлттэй танилцах
- Төслийн санхүүжилтийн явц, худалдан авалт, зарцуулалтын бодит байдалтай танилцаж, зөвлөн туслах
- Төслийн үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний хэрэгжилттэй танилцах, зөвлөн туслах
- Төслийн ашиг хүртэгчдийн сэтгэл ханамжийн байдал болон төслийн хэрэгжилтэд эцэг эх, орон нутгийн оролцоо, дэмжлэг хэрхэн байгаатай танилцаж багш, эцэг эх, суралцагч, сургуулийн удирдлагаас түүврийн судалгаа авч ярилцлага хийх
- Зөвлөн туслах ажлын үр дүнг нэгтгэн цаашдын үйл ажиллагааг хангах талаар зөвлөмж өгөх, дүнгийн хурал зохион байгуулах гэсэн шалгуур үзүүлэлтүүдийг тусгасан байна.

Аймгийн БСУГ нь 2016-2019 онд нийт 10 төсөлд мониторинг хийж, 676.0 мянган төгрөгийг зарцуулж, Дэлхийн банкинд тайлан хүргүүлсэн байна. Тухайлбал:

- 2016 онд 1 төсөлд 4 хүний бүрэлдэхүүнтэй мониторинг хийсэн
- 2017 онд 4 төсөлд 4 хүний бүрэлдэхүүнтэй мониторинг хийсэн
- 2018 онд 5 төсөлд 3 хүний бүрэлдэхүүнтэй мониторинг хийсэн

2019 онд хэрэгжсэн төслүүдэд мониторинг хийх удирдамж батлагдсан боловч улсын хэмжээнд үүссэн хорио цээрийн улмаас хийгдээгүй ба зөвхөн цахим санал асуулга авч нэгтгэн хүргүүлсэн байна.

- **Аймгийн БСУГ-аас ЕБС-уудын үйл ажиллагаанд тогтмол хяналт, шалгалт хийгдээгүй ба 2019 онд хийгдсэн шалгалт үр дүнгүй болсон байна.**

Боловсролын тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.1, БСШУСС-ын 2013 оны А/315 дугаар тушаалаар баталсан “Боловсролын газрын үлгэрчилсэн журам”-ын 2 дугаар зүйлийн 2.4 заалтуудад аймгийн БСУГ-аас ЕБС-ийн үйл ажиллагаанд хяналт шалгалт хийх чиг үүргийн талаар тодорхой заасан байна.

Аймгийн БСУГ-аас 2016-2017 он, 2017-2018 оны хичээлийн жилд ЕБС-ийн үйл ажиллагаанд хийгдсэн хяналт шинжилгээний үнэлгээний тайланг аудитын явцад ирүүлээгүй байна.

Аймгийн БСУГ нь жил бүрийн үйл ажиллагааны төлөвлөгөө болон үр дүнгийн гэрээ, гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөнд ЕБС-ийн үйл ажиллагаанд жилд 2 удаа хяналт шалгалт хийх талаар тусгасан байна.

Аймгийн БСУГ нь хяналт шалгалтын удирдамж боловсруулан 2018-2019 оны хичээлийн жилд ЕБ-ын 5 сургуулийн үйл ажиллагаанд 2 удаа хяналт шинжилгээ үнэлгээ хийж, нийт 22 зөвлөмж өгсөн боловч зөвлөмжийг албан бичгээр хүргүүлээгүй, хэрэгжилтийг тооцож ажиллаагүй байна.

Эхний хагас жилийн хяналт шалгалтаар бага боловсролд 10, суурь боловсролд 6, бусад үйл ажиллагаанд 6 зөвлөмжийг нийтэд нь өгсөн бол, сүүлийн хагас жилд хийгдсэн шалгалтаар 5 сургуульд тус бүр 8 зөвлөмж өгсөн байна.

Хяналт шалгалтын тайлан, зөвлөмжийг сургууль тус бүрээр боловсруулж албан ёсоор хүргүүлээгүйгээс сургуулиуд хэрэгжилтийг тооцож ирүүлээгүй зэргээс харахад тухайн хяналт шалгалт үр дүнгүй болсон байна.

Энэ нь Боловсролын тухай хуулийн 28¹ дугаар зүйлийн 28¹.1.4, 37 дугаар зүйлийн 37.1, 2013 оны Боловсрол, шинжлэх ухааны сайдын А/315 дугаар тушаалаар баталсан “Аймаг, нийслэлийн Боловсролын газрын үлгэрчилсэн журам”-ын 2 дугаар зүйлийн 2.4.1, 2.4.4 дэх заалтуудыг зөрчсөн байна.

Иймд аймгийн БСУГ нь ЕБС-ийн үйл ажиллагаанд тогтмол хяналт тавих, зөвлөн туслах, дэмжлэг үзүүлэх, үйл ажиллагааны чанар үр дүнг үнэлэх, хяналт шинжилгээ хийх, хяналт шинжилгээний тайлан, зөвлөмжийг албан бичгээр байгууллагуудад хүргүүлэх, жил бүр үдэж архивлах, хэрэгжилтийг хангуулж ажиллах талаар зөвлөмж хүргүүлэхээр шийдвэрлэв.

- **ЕБС нь дотоод хяналт шалгалтын комисс томилж, төлөвлөгөө баталсан боловч үр дүн хангалтгүй байна.**

Монгол Улсын Засгийн газрын 2011 оны 311 дүгээр тогтоол “Аж ахуйн нэгж, байгууллагын үйл ажиллагаанд дотоод хяналт шалгалтыг зохион байгуулах нийтлэг журам”-аар байгууллагын хэмжээнд дотоод хяналтыг зохион байгуулж ажиллах тухай заасан байдаг.

Аймгийн ЕБС-иуд захирлын тушаалаар дээрх журмын дагуу байгууллагын үйл ажиллагаанд дотоод хяналт шалгалт зохион байгуулах зорилгоор дотоод хяналт шалгалтын болон үдийн цай хөтөлбөрийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих комисс, сургуулийн зөвлөлийг тус тус байгуулсан байна.

Аудитын явцад ЕБС-иуд дотоод хяналттай холбоотой төлөвлөгөө, тайланг дараах байдлаар ирүүлсэн байна. Тухайлбал:

Сүмбэр сумын 1 дүгээр сургууль нь 2017-2018 оны хичээлийн жилд 3 буюу 100%, 2018-2019 оны хичээлийн жилд 2 буюу 40% төлөвлөгөөт хяналт шалгалт, 2016-2017 оны хичээлийн жилийн дотоод хяналт шалгалтын материал ирүүлээгүй

Сүмбэр сумын 2 дугаар сургууль нь 2016-2017 оны хичээлийн жилд 3 буюу 33.3%, 2017-2018 оны хичээлийн жилд 5 буюу 100% төлөвлөгөөт хяналт шалгалт, 2018-2019 оны хичээлийн жилийн дотоод хяналт шалгалтын материалын материал ирүүлээгүй

Шивээговь сумын 3 дугаар сургууль нь 2018-2019 оны хичээлийн жилд 5 буюу 62.5% төлөвлөгөөт хяналт шалгалт, 2016-2017, 2017-2018 оны хичээлийн жилийн дотоод хяналт шалгалтын материал ирүүлээгүй

Баянтал сумын 4 дүгээр сургууль нь дотоод хяналт шалгалтын төлөвлөгөө батлаагүй ба 2016-2017 оны хичээлийн жилд 2, 2018-2019 оны хичээлийн 5 хяналт шалгалт, 2017-2018 оны хичээлийн жилийн дотоод хяналт шалгалтын материал ирүүлээгүй

Сүмбэр сумын 5 дугаар сургууль нь 2018-2019 оны хичээлийн жилд 3 буюу 100%, 2019-2020 оны хичээлийн жилд 3 буюу 100% төлөвлөгөөт хяналт шалгалт, 2016-2017, 2017-2018 оны хичээлийн жилийн дотоод хяналт шалгалтын материал ирүүлээгүй

Дүрслэлээс харахад: 2016-2017 оны хичээлийн жилд дотоод хяналт шалгалтыг 2 сургууль 66.6%-тай хийсэн бол 3 сургууль материал ирүүлээгүй, 2017-2018 оны хичээлийн жилд дотоод хяналт шалгалтыг 2 сургууль 100% хийж, 3 сургууль материал ирүүлээгүй, 2018-2019 оны хичээлийн жилд дотоод хяналт шалгалтыг 4 сургууль 75.6%-тай хийсэн бол 1 сургууль материал ирүүлээгүй байна.

Дотоод хяналт шалгалтын төлөвлөгөө боловсруулж, дотоод хяналтыг зохион байгуулсан боловч тайлангийн дүнг байгууллагын хурлаар хэлэлцэж, үр дүнг тооцоогүй байна.

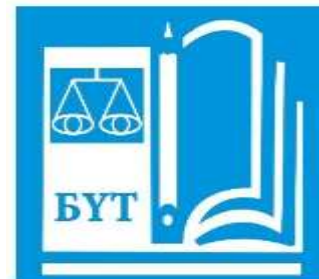

Эдгээр нь Монгол улсын Засгийн газрын 2011 оны 311 дүгээр тогтоол “Аж ахуйн нэгж, байгууллагын үйл ажиллагаанд дотоод хяналт шалгалтыг зохион байгуулах нийтлэг журам”-ын 2 дугаар зүйлийн 2.3, 3 дугаар зүйлийн 3.5, 3.7 дахь заалтуудыг зөрчсөн байна.

Цаашид журмын дагуу жил бүр дотоод хяналтын төлөвлөгөө боловсруулж, дотоод хяналтыг зохион байгуулах, дотоод хяналтын тайланг байгууллагын хурлаар хэлэлцэх, үр дүнг тооцох талаар зөвлөмж хүргүүлэхээр шийдвэрлэлээ.

- **БҮТ нь 2018, 2019 онд зохион байгуулагдсан боловсролын чанарын үнэлгээний судалгааны тайланг тухай бүр орон нутагт хүргүүлж ажиллаагүй, ажлын уялдаа холбоогүй байна.**

БҮТ нь Боловсролын тухай хуулийн 17¹ дүгээр зүйлийн 17^{1.1}-т заасан “Боловсролын үнэлгээний байгууллага нь бүх шатны боловсролын чанарт судалгаа хийх”, БСШУС-ын 2013 оны А/309 дүгээр тушаалын 1 дүгээр хавсралт болох “ЕБС-ийн суралцагчийн болон боловсролын чанарын үнэлгээний журам”, БСШУС-ын 2018 оны А/425 дугаар тушаалаар баталсан “ЕБС-ийн суралцагчийн болон сургалтын чанарын үнэлгээний журам”-д заасны дагуу хөтөлбөрийн хэрэгжилтэд боловсролын чанарын судалгааг 2016-2019 онд 3 удаа зохион байгуулсан байна.

Судалгааны зорилго: Сурлагын амжилтын судалгаа нь боловсролын бодлогын болон хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн явц, үр өгөөж, суралцагчдын эзэмшвэл зохих мэдлэг, чадварын түвшинг тогтоох, судалгааны үр дүнд тулгуурлан эргэх холбоог бий болгоход чиглэгдсэн.

2016-2017 оны хичээлийн жилд 2,5 дугаар сургуулийн 5,9,12 дугаар анги, 2017-2018 оны хичээлийн жилд 1,5 дугаар сургуулийн 12 дугаар анги, 2018-2019 оны хичээлийн жилд 1,5 дугаар сургуулийн 10 дугаар ангийн суралцагчдыг түүврийн аргаар сонгож шалгалтанд хамруулсан байна.

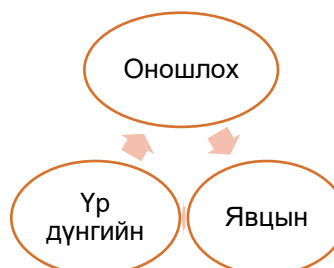
Боловсролын үнэлгээний төв нь БСШУС-ын 2018 оны А/425 дугаар тушаалаар баталсан “ЕБС-ийн суралцагчийн болон сургалтын чанарын үнэлгээний журам”-ын 6.7-д зааснаар “*Боловсролын үнэлгээний байгууллага нь чанарын үнэлгээний өгөгдлийн сан үүсгэх, дүн шинжилгээ хийж, тайлан, санал, дүгнэлтийг боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, боловсролын эрдэм шинжилгээ, арга зүйн байгууллага, багшийн мэргэжил дээшлүүлэх сургалт, арга зүйн байгууллага, боловсролын асуудал эрхэлсэн орон нутгийн байгууллагад тус тус хүргүүлнэ*” гэсэн боловч аймгийн БСУГ-т 2017-2018, 2018-2019 оны хичээлийн жилд зохион байгуулсан чанарын үнэлгээний судалгааны тайланг хүргүүлээгүй, зөвхөн 2016-2017 оны хичээлийн жилд зохион байгуулагдсан чанарын үнэлгээний судалгааны тайланг хүргүүлсэн байна.

БҮТ-ийн чанарын үнэлгээний судалгааны тайланг орон нутгийн байгууллагад тухай бүр хүргүүлэх талаар уламжлах саналд оруулахаар шийдвэрлэв.

- **Сургалтын хөтөлбөрт тавих хяналтын тогтолцоо алдагдсан байна.**

ЕБС-ийн суралцагчийн сургалтын чанар болон сургалтын хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн үр дүнг үнэлэх талаар бүх шатны байгууллагууд 2016-2017 онд БСШУС-ын 2013 оны А/309 дүгээр тушаалын 1 дүгээр хавсралт болох “ЕБС-ийн суралцагчийн болон боловсролын чанарын үнэлгээний журам”, 2018 оноос өмнө мөрдөж байсан журам хүчингүй болж, БСШУС-ын 2018 оны А/425 дугаар тушаалаар баталсан “ЕБС-ийн суралцагчийн болон сургалтын чанарын үнэлгээний журам”-ыг тус тус баримталсан байна.

ЕБС-иуд нь дээрх журамд зааснаар суралцагчийн үнэлгээг 3 төрлөөр үнэлсэн байна. Тухайлбал: оношлох үнэлгээ нь хичээлийн жилийн эхэнд эсвэл нэгж хичээл, бүлэг сэдэв эхлэхийн өмнө суралцагчийн мэдлэг, чадварын түвшинг тандах зорилгоор хийх үнэлгээ байна. Оношлох үнэлгээг ажиглалт, ярилцлага, хэлэлцүүлэг, асуулт, сорил, судалгаа гэх мэт хэлбэрээр хийнэ.

Явцын үнэлгээ нь суралцахуйг дэмжих, сайжруулах зорилгоор хичээл, сургалтын явцад тогтмол хийх үнэлгээ байна.

Явцын үнэлгээг хичээлийн явцад суралцагчийн суралцах үйлийг дэмжихэд чиглэсэн ажиглалт, асуулт, ярилцлага, хэлэлцүүлэг, бие даах ажил, рубрик, суралцагчийн өөрийн болон бусад суралцагчийн үнэлгээ гэх мэт арга, хэлбэрээр багш хийнэ. Явцын үнэлгээг сургалтын баримт бичиг /багшийн журнал/-т стандарт бус тэмдэглэгээгээр тэмдэглэж болно.

Анги дэвших, улсын шалгалт нь үр дүнгийн үнэлгээ бөгөөд “ЕБС-ийн суралцагчийн болон сургалтын чанарын үнэлгээний журам”-ын 4-ын дүгээр зүйлийн 4.5-д *“Анги дэвших болон улсын шалгалт зохион байгуулах ажлыг сургуулийн захирлын тушаалаар томилогдсон “Шалгалтын комисс” зохион байгуулна”* гэж заасны дагуу ЕБС-иуд анги дэвших болон улсын шалгалтын комисс томилж, шалгалтын үнэлгээ, дүн мэдээг маягтын дагуу нэгтгэн, Боловсролын салбарын мэдээллийн системд оруулсан байна.

Журмын 4 дүгээр зүйлийн 4.7-д “Боловсролын асуудал эрхэлсэн орон нутгийн байгууллага нь анги дэвших шалгалтын үр дүнд шинжилгээ хийж, сургууль бүрд зөвлөмж боловсруулж, жил бүрийн 8 дугаар сарын 25-ны өдрийн дотор хүргүүлнэ” гэж заасан боловч аймгийн БСУГ нь зөвхөн улсын шалгалтын дүн үр дүнд шинжилгээ хийж, жил бүрийн багш нарын бага хуралд танилцуулсан байна.

Иймд БСШУС-ын 2018 оны А/425 дугаар тушаалаар баталсан “ЕБС-ийн суралцагчийн болон сургалтын чанарын үнэлгээний журам”-ын 4 дүгээр зүйлийн 4.7, 4.8-д зааснаар аймгийн БСУГ нь анги дэвших шалгалтын үр дүнд шинжилгээ хийж, сургуулиудад хүргүүлэх талаар зөвлөмж хүргүүлэхээр шийдвэрлэлээ.

БҮТ-ийн улсын шалгалтын дүнд шинжилгээ хийсэн тайланг орон нутгийн байгууллагад хүргүүлэх талаар уламжлах саналд оруулахаар шийдвэрлэв.

Б.2.2 Мэргэжлийн байгууллагуудаас хяналт шалгалт хэрэгжүүлж байгаа боловч жил бүр зөрчил давтагдаж байгаа нь үр дүн хангалтгүй байгааг харуулж байна.

- **Аймгийн МХГ болон СХАА-наас хяналт шалгалт хэрэгжүүлж байгаа боловч зөрчил давтагдсаар байна.**

Аймгийн МХГ нь Төрийн хяналтын шалгалтын тухай хуульд зааснаар төлөвлөгөөт болон төлөвлөгөөт бус хяналт шалгалтыг явуулдаг байна.

Төсвийн тухай хуулийн 69 дүгээр зүйлийн 69.1-д зааснаар “Төсвийн ерөнхийлөн захирагч бүр хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд хяналт тавих, төсвийн хөрөнгө, өр, төлбөр, орлого, зарлага, хөтөлбөр, арга хэмжээ, хөрөнгө оруулалтад санхүүгийн хяналт, шалгалт хийх, үнэлэлт, дүгнэлт, зөвлөмж гаргах, эрсдэлийн удирдлагаар хангахад чиглэсэн дотоод аудитын албыг байгуулж, дотоод аудитор ажиллуулна” гэж заасны дагуу аймгийн СХАА нь хяналт шалгалтыг явуулдаг байна.

2016-2019 онд ЕБС-иудад аймгийн МХГ-аас 22, СХАА-аас 7, нийт 29 удаагийн 6 төрлийн хяналт шалгалт хийгдсэн байна.

Аймгийн МХГ-аас хийгдсэн хяналт шалгалтын талаар:

2016-2019 онд аймгийн МХГ-аас ЕБС-ийн үйл ажиллагаанд хяналт шалгалтыг тогтмол явуулж ирсэн байна.

Тухайлбал, сүүлийн 3 жилд давхардсан тоогоор боловсрол, хоол хүнс, эрүүл ахуй халдвар хамгаалал, барилга, хүнсний чанар, стандартын чиглэлээр 22 удаа хяналт шалгалт хийгдэж, 99 төрлийн зөрчил дутагдал илэрснээс 99 зөрчлийг арилгуулах 15 албан шаардлага хүргүүлсэн байна.

Хяналт шалгалтын үр дүнгээр зөрчил дутагдлын 88% нь бүрэн залруулагдсан, зөрчлийг давтан гаргаагүй байна.

2016, 2017 онд ЕБС-ийн боловсрол, барилга, эрүүл ахуй халдвар хамгаалал, хүнсний чанар, стандартын чиглэлээр төлөвлөгөөт хяналт шалгалтыг 2 удаа зохион байгуулсан ба дараах нийтлэг зөрчлүүд илэрсэн байна. Тухайлбал:

- Эдэлбэр газар болон биеийн тамирын задгай талбай шаардлага хангаагүй, дотуур байр нь ажиллагсдын ариун цэврийн өрөөгүй, гал тогооны гэрэлтүүлэг хангалтгүй, агаарын солилцоо явагддаггүй, дотоод хяналт шалгалт хийдэггүй, хичээлийн танхимд 1 хүүхдэд ногдох талбайн хэмжээ бага
- Сургуулийн зөвлөлийн үйл ажиллагаа хэвийн явагддаггүй, хими, физик, хөгжмийн хичээлийг кабинет лабаротарид явуулдаггүй, бүлэг дүүргэлт бага ангид хэтэрсэн, мэргэжлийн номын санчгүй, хоол үйдвэрлэлийн байранд дүгнэлт гаргуулаагүй, халдвар хамгааллын тусгаарлах өрөөгүй
- Хог хаягдлын цэггүй, ариун цэврийн өрөөний тоног төхөөрөмж хүрэлцээгүй, сурагчийн ширээ сандал шаардлага хангаагүй

Шалгалтын үр дүнд сургалтын орчинг сайжруулах чиглэлээр нийт 3 сургуульд 59 заалт бүхий 9 албан шаардлага хүргүүлсэн ба биелэлт 82.7%-тай байна.

2018 онд ЕБС-ийн боловсрол, барилга, эрүүл ахуй халдвар хамгаалал, хүнсний чанар, стандартын чиглэлээр төлөвлөгөөт хяналт шалгалтыг 1 удаа зохион байгуулсан ба дараах нийтлэг зөрчлүүд илэрсэн байна. Тухайлбал:

- Хоолны газрын тааз нурсан, гэрлийн бүрхүүлгүй, гар угаах цэг халуун усгүй, гар халваргүйтгэгчгүй, эрүүл ахуйн мэдлэг олгох сургалт зохион байгуулаагүй, биеийн тамирын задгай талбайгүй, угаалга хатаалгын өрөөгүй
- Сургуулийн зөвлөлийн үйл ажиллагаа хэвийн явагдаагүй, хими, физик, хөгжмийн хичээлийг шаардлага хангасан кабинет лабораторид явуулдаггүй, мэргэжлийн номын санчгүй, бага ангид бүлэг дүүргэлт хэтэрсэн, багшийн 7 хоногийн хичээл заах цаг 19-өөс хэтэрсэн, хоол үйлдвэрлэлийн технологийн картгүй, хүнсний агуулахад чийглэг, температур хэмжигч байхгүй, хүнсний бүтээгдэхүүнийг зориулалтын бус тээврийн хэрэгслээр тээвэрлэсэн, дотоод хяналтын журамгүй

Шалгалтын үр дүнд сургалтын орчинг сайжруулах чиглэлээр нийт 3 сургуульд 40 заалт бүхий 6 албан шаардлага хүргүүлсэн ба биелэлт 76.6%-тай, барилгын хүчин чадал, орон тоо, хөрөнгө санхүүгийн нөхцөл байдлаас шалтгаалан зөрчил арилахгүй байна.

Албан шаардлагын биелэлт 2016 онд 73.5%, 2017 онд 88.8%, 2018 онд 76.6%-тай ба өмнөх зөрчлүүд давтагдаж байгаа нь барилгын хүчин чадал, орон тоо, хөрөнгө санхүүгийн нөхцөл байдлаас шалтгаалсан байна.

Аймгийн СХАА-наас хийгдсэн хяналт шалгалтын талаар:

Төсвийн тухай хуулийн 69 дүгээр зүйлийн 69.1-д зааснаар “Төсвийн ерөнхийлөн захирагч бүр хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд хяналт тавих, төсвийн хөрөнгө, өр, төлбөр, орлого, зарлага, хөтөлбөр, арга хэмжээ, хөрөнгө оруулалтад санхүүгийн хяналт, шалгалт хийх, үнэлэлт, дүгнэлт, зөвлөмж гаргах, эрсдэлийн удирдлагаар хангахад чиглэсэн дотоод аудитын албыг байгуулж, дотоод аудитор ажиллуулна” гэж заасан байна.

Аймгийн СХАА-наас ЕБС-ийн 2016-2019 оны санхүүгийн үйл ажиллагаанд 7 удаагийн хяналт шалгалт хийж, 105.9 сая төгрөгийн зөрчил илрүүлж, 15.4 сая төгрөгийн төлбөрийн акт тогтоосон байна.

ЕБС-ийн санхүүгийн үйл ажиллагаанд хийгдсэн хяналт шалгалтын зөрчлийг хүснэгтээр харуулбал: /сая.төг/

Хүснэгт 16

Байгууллагын нэр	Хяналт шалгалтын чиглэл	Зөрчлийн дүн	Актын дүн
Баянтал сумын 4 дүгээр сургууль	2016 оны санхүүгийн үйл ажиллагаа	5.5	3.9
Сүмбэр сумын 5 дугаар сургууль		8.8	0.06
Шивээговь сумын 3 дугаар сургууль	2017-2018 оны санхүүгийн үйл ажиллагаа	12.3	2.5
Баянтал сумын 4 дүгээр сургууль		2.4	2.0
Сүмбэр сумын 5 дугаар сургууль		62.3	1.6
Шивээговь сумын 3 дугаар сургууль	2019 оны санхүүгийн үйл ажиллагаа	7.5	2.4
Сүмбэр сумын 5 дугаар сургууль		7.1	2.9
Нийт		105.9	15.4

Хүснэгтээс харахад: Шивээговь сумын 3 дугаар сургуулийн санхүүгийн үйл ажиллагаанд 2, Баянтал сумын 4 дүгээр сургуулийн санхүүгийн үйл ажиллагаанд 2, Сүмбэр сумын 5 дугаар сургуулийн санхүүгийн үйл ажиллагаанд 3 удаа хяналт шалгалт хийгдсэн байна. Нийтлэг илэрсэн зөрчлийг дурьдвал:

- Анхан шатны баримтын бүрдэлгүй шатахуун болон бусад материал зарцуулсан
- Цалингийн урьдчилгаа болон үйлдвэрчний эвлэл суутгаагүй, өр авлага үүсгээгүй
- Дотуур байрны хүүхдийн хоол болон үдийн цайны зардлыг нормативаас илүү зарцуулсан
- Багш, ажилчдын цалин, нэмэгдлүүдийг зөрүүтэй олгосон, цалинг листтэй давхардуулан олгосон
- Хөрөнгийн ангилал буруу бүртгэсэн

Аймгийн МХГ болон СХАА-наас хийгдсэн хяналт шалгалтаар зөрчил дутагдал буурахгүй байгаа нь санхүүгийн сахилга бат сул, төсвийг арвилан хэмнэлтгүй, үр дүнгүй зарцуулсныг харуулж байна.

Цаашид ЕБС-ийн удирдлагуудад санхүүгийн сахилга бат, дотоод хяналтыг сайжруулах, батлагдсан төсвийг үр ашигтай, арвилан хэмнэлттэй зарцуулах талаар зөвлөмж хүргүүлэхээр шийдвэрлэв.

- **Эцэг эх, олон нийтийн зүгээс тавих хяналт, үүрэг оролцооны талаар эрх зүйн орчин тодорхой бус байна.**

Эцэг эх, олон нийтийн зүгээс тавих хяналт, үүрэг оролцооны талаар Боловсролын тухай хууль болон Бага дунд боловсролын тухай хуульд тусгайлан заагаагүй ба Бага дунд боловсролын тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.2-т заасан “Захирал дараах үүрэгтэй” заалтад тусгаж өгсөн байна. Тухайлбал:

- Сургууль хөгжүүлэх бодлого, хөтөлбөр, төлөвлөгөө, дүрэм, журам боловсруулах, хэрэгжилтийг зохион байгуулахад багш, сурагч, **эцэг, эх**, олон нийтийн оролцоо, түншлэлийг ханган ажиллах
- Сургуулийн төсөв, санхүүгийн үйл ажиллагааг сургуулийн зөвлөл, багш, суралцагч, **эцэг, эх, асран хамгаалагчийн оролцоотойгоор төлөвлөх**, сургалтын орчныг бэхжүүлэх, төсөв, хөрөнгийг зориулалтын дагуу үр ашигтай зарцуулах, мэдээлэх
- Шийдвэр гаргахад багш нарын зөвлөл, заах аргын нэгдэл, багш, суралцагч, **эцэг, эх, олон нийтийн оролцоог хангах**, сургуулийн үйл ажиллагаа, сургалтын явц, үр дүнгийн талаар нээлттэй мэдээлэх

Боловсролын тухай хуулийн 35 дугаар зүйлийн 35.1-35.4 дүгээр заалтуудад Сургуулийн зөвлөл байгуулах чиг үүргийн талаар заасан байна.

Сургуулийн зөвлөлийн бүрэлдэхүүн нь багш, ажилтан, сурагч, **эцэг эх**, бусад байгууллагын төлөөллөөс бүрдэх ба 9-11 гишүүнтэй, 3 жилийн хугацаагаар сонгодог байна.

Хүснэгт 17 Сургуулийн зөвлөл байгуулсан шийдвэр, бүрэлдэхүүн, төлөвлөгөө

№	Байгууллагын нэр	Тушаалын дугаар	Зөвлөлийн бүрэлдэхүүн	Үйл ажиллагааны төлөвлөгөө
1	1 дүгээр сургууль	2017 оны А/15	9	+
2	2 дугаар сургууль	2019 оны А/28	8	+
3	3 дугаар сургууль	2019 оны А/12	9	+
4	4 дүгээр сургууль	2019 оны А/15	9	+
5	5 дугаар сургууль	2011 оны №37	11	+

Хүснэгтээс харахад: Аймгийн хэмжээний 1,2,3,4 дүгээр сургууль нь сургуулийн зөвлөлийг байгуулж, үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг гаргасан боловч үйл ажиллагаа тогтмолжоогүй, хамт олны хуралд тайлагнаагүй, Сүмбэр сумын 5 дугаар сургууль нь сургуулийн зөвлөлийг шинэчлэн байгуулаагүй байна.

Энэ нь Боловсролын тухай хуулийн 35 дугаар зүйлийн 35.1, 35.4.11 дэх заалтуудыг тус тус зөрчсөн байна.

Иймд Сүмбэр сумын 5 дугаар сургууль нь сургуулийн зөвлөлийг шинэчилж байгуулах, аймгийн хэмжээний 5 сургууль нь үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний дагуу хэрэгжилтийг зохион байгуулах, хамт олны хуралд ил тод, нээлттэй тайлагнах талаар зөвлөмж хүргүүлэхээр шийдвэрлэв.

ЕБС-ийн удирдлагаас эцэг эх, олон нийтийн зүгээс тавих хяналт, үүрэг оролцоо хангалттай, үр дүнтэй эсэхийг асуумжаар тодруулахад:

- Сургуулийн зөвлөл нь үдийн цай хөтөлбөр болон дотуур байрны хүүхдийн хоолны амт чанар, сургуулийн орчин дахь эрсдэлийн үнэлгээ хийх зэрэгт хяналт тавьж оролцдог
- Жил бүр эцэг эхийн сарын аян зохион байгуулж, аяны хүрээнд мэдээ, мэдээлэл, хууль эрх зүйн мэдлэг олгох сургалт болон санал асуулга судалгаа авч хамтран ажилладаг
- Ангийн эцэг эхийн зөвлөлөөр дамжуулан санал хүсэлт өгч, хяналт тавьдаг
- Эцэг эх олон нийтийн зүгээс хяналт тавих, тэдний үүрэг оролцоо хангалттай бус, эрх зүйн орчин тодорхой бус гэж хариулсан байна.

Гүйцэтгэлийн аудитаар нийт 679.2 сая төгрөгийн зөрчил илрүүлж, зөрчлийг арилгах 44,8 сая төгрөгийн 4 албан шаардлага, зөрчлийг давтан гаргахгүй байх, 634.4 сая төгрөгийн 25 зөвлөмж өглөө.

Үндэсний аудитын газарт уламжлах санал:

БСШУЯ-аар шийдвэрлүүлэх шаардлагатай дараах асуудлууд байгааг уламжилж байна.

1. Багшийн хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.3-т *“Багшийн хөгжлийн төвийн үйл ажиллагаанд ерөнхий боловсролын сургууль, цэцэрлэг, мэргэжлийн боловсрол сургалтын байгууллагын нийт хувьсах зардлын хоёр хувь хүртэл хэмжээний зардлыг зарцуулна”*, Гамшгаас хамгаалах тухай хуулийн 51 дүгээр зүйлийн 51.2-т *“Гамшгаас хамгаалах, эрсдэлийг бууруулах арга хэмжээний зардалд аймаг, нийслэл, сум, дүүрэг, төрийн байгууллага тухайн жилийн төсвийнхөө 1.0 хувиас доошгүйг зарцуулахаар тооцон төсөвт тусгаж, хуулийн этгээд тухайн жилийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээний зардлын 1.5 хувиас доошгүй хэмжээний хөрөнгийг төлөвлөж зарцуулна”* гэж заасныг ЕБС-иудын төсөвт тусгуулдаг болох
2. Засгийн газрын 2019 оны 05 дугаар тогтоолын 03 дугаар хавсралтаар “Төрийн албан хаагчид мөнгөн урамшуулал олгох журам”-аар багш, туслах багш, албан мөнгөн урамшуулал олгоход баримтлах шалгуур үзүүлэлтийг нарийвчлан батлах
3. Багш нарын нийгмийн баталгааг төрөөс хангаж тогтвортой ажиллуулах, багш хөгжлийн хөтөлбөрийг баталж хэрэгжүүлэх
4. Хөгжлийн бэрхшээлтэй сурагчийг сургах орчин, сургалтын хэрэглэгдэхүүн, сургах багшийг бодлогоор бэлтгэх
5. хэрэгцээтэй сургалтын хэрэглэгдэхүүнийг худалдан авах төсвийг анхан шатны байгууллагын төсөвт нь тусгаж баталдаг болох
6. Харьяа яамнаас хөрөнгө оруулалтаар техник хэрэгсэл, тоног төхөөрөмж нийлүүлэхээс илүүтэйгээр хэрэгцээтэй тоног төхөөрөмж, техник хэрэгсэл, сургалтын хэрэглэгдэхүүнийг худалдан авах зардлыг анхан шатны нэгж болох ЕБС-ийн төсөвт нь тусгаж баталдаг болох

Холбогдох байгууллагын санал:

ГОВЬСҮМБЭР АЙМГИЙН БОЛОВСРОЛ, СОЁЛ, УРЛАГИЙН ГАЗАР

42010 Говьсүмбэр аймаг, Сүмбэр сум, Нойр,
Утас: 7054 3160, И-мэйл: govsumber@macs.gov.mn

2020.10.26 № 249

танай 2020.10.22-ны № 295 -т

АЙМГИЙН ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАРТ

2020 оны 09 -10 дугаар сард "Төрөөс бүх нийтийн ерөнхий боловсрол олгож буй өнөөгийн байдал, үр дүн"-д хийсэн гүйцэтгэлийн аудитын тайлантай танилцсан.

Ерөнхий боловсрол олгож буй өнөөгийн байдалд дүгнэлт хийж, шийдвэрлэх зайлшгүй шаардлагатай асуудлыг уламжилж байгаад талархаж байна. 2013-2018 оны хооронд аймгийн БСУГын дарга 7, төсвийн мэргэжилтэн 5, бичиг хэрэг санхүүгийн ажилтан 7 солигдсон нь байгууллагын тогтвортой үйл ажиллагаанд сөргөөр нөлөөлж байна. Иймд Аудитын тайлангийн төсөлд орон нутгийн боловсролын байгууллагыг улс төрийн нөлөөлөлгүй, тогтвортой ажиллуулах саналыг нэмж тусгуулах саналтай байна.

ДАРГА

А.ЗУРГААНЖИН

М. Батсайхан
Саналтай танилцсан
Тайланг дүгнэлт
гаргах

423200433
H:\2020\liban\001.docx

Саналд өгсөн тайлбар:

Ирүүлсэн санал тайлбартай танилцаад тайланд өөрчлөлт оруулах саналгүй гэж үзэв.

ДҮГНЭЛТ:

Аудитын дүнд үндэслэн дараах дүгнэлтийг гаргаж байна.

Бүлэг-1

- Хуульд заасан дүрэм, журам, норм нормативыг баталсан боловч төсөв санхүүгээс шалтгаалан бүрэн хэрэгжих боломжгүй байна.
- Аймгийн нийт сургуулийн 3 буюу 60% нь сургалтын шаардлага хангаагүй, зориулалтын бус барилгад сургалтын үйл ажиллагаа явуулж байна.
- Харьяа яамнаас хөрөнгө оруулалтаар техник хэрэгсэл, тоног төхөөрөмж нийлүүлэхээс илүүтэйгээр анхан шатны нэгж болох сургуулийн төсөвт нь хөрөнгө оруулалтын зардлыг баталж, хэрэгцээтэй тоног төхөөрөмжөө худалдан авдаг болох нөхцөлд боломжийг бүрдүүлэх нь илүү үр дүнтэй байна.
- Гадаад болон дотоод орчин хүүхдийн аюулгүй байдлыг хангах зэрэгт төсөв батлагдаагүйгээс хэрэгжилт хангалтгүй байна.
- Аймгийн хэмжээний ЕБС-ийн 1 дүгээр ангийн бүлэг дүүргэлт хэтэрсэн байна.
- ЕБС-иудын дотуур байрны хүүхдийн тоог үндэслэлгүй нэмэгдүүлж төлөвлөсөн, нэг хүүхдэд ногдох бодит тооцоолсон зардал харилцан адилгүй байгаагаас гадна албан бус сургалтын төсвийг үндсэн сургалтын төсөвтэй нэгтгэж хуваарилсан байна.
- Ном, сурах бичиг, шаардлагатай гарын авлага, сургалтын үзүүлэн болон бусад хэрэглэгдэхүүнд шаардлагатай төсвийг бодитоор төлөвлөсөн боловч батлагдаж ирдэггүй байна.
- БСУГ-аас ЕБС-ийн санхүүжилтийг сар бүр хүүхэд өдрөөр хянаж, олгоогүй, ЕБС-иуд үдийн цай хөтөлбөр хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай санхүүжилтийг хүүхэд өдрөөр тооцож олгож байгаа боловч үдийн цайны өдөрлөгийг батлуулаагүй, өглөг авлагыг тооцоогүй, тайлан гаргаагүй байна.
- Аймгийн хэмжээнд бага анги, математик, гадаад хэл, химийн багш нар дутагдалтай байгаагаас тэтгэврийн багш ажиллуулсан, мөн багшлах эрхгүй болон хөрвөх сургалтад хамрагдаагүй багш нарыг ажиллуулсан байна.
- Багшийн мэргэжил дээшлүүлэх үйл ажиллагаанд зарцуулагдсан нийт зардлын 42.9%-ийг зориулалт бусаар зарцуулсан байна.
- Дэлхийн банкны санхүүжилтээр хэрэгжсэн сургуулийн тэтгэлэгт хөтөлбөрийг зориулалтын дагуу зарцуулж, төслийн хэрэгжилт үр дүнтэй байна.

Бүлэг-2

- Бүх нийтийн боловсролыг хөтөлбөр, төлөвлөгөөний дагуу эзэмшүүлж байгаа боловч БҮТ-ийн түүвэрт хамрагдсан үнэлгээгээр улсын дунджаас доогуур үнэлэгдэж байна.
- Сургуулиуд сургалтын чанарт сөргөөр нөлөөлөх хүчин зүйлсийг үнэлэх аргачлал нь батлагдаагүйгээс үнэлээгүй байна.
- ЕБС-иуд нь дотоод хяналт шалгалтын комисс томилж, төлөвлөгөө баталсан боловч хэрэгжүүлж ажиллаагүй байна.
- БҮТ нь боловсролын чанарын үнэлгээний судалгааны тайланг тухай бүр орон нутагт хүргүүлж ажиллаагүй байна.
- Сургалтын хөтөлбөрт тавих шат шатны хяналтын дараалал алдагдсан, аймгийн БСУГ-ын хяналт үр дүнтэй хэрэгжихгүй байна.
- Мэргэжлийн байгууллагуудаас хяналт шалгалт хэрэгжүүлж байгаа боловч зөрчил давтагдсаар байна.
- Эцэг эх, олон нийтийн зүгээс тавих хяналт, үүрэг оролцооны талаар эрх зүйн орчин тодорхой бус байна.

ЗӨВЛӨМЖ:

Аудитын дүн, дүгнэлт нотлох зүйлст үндэслэн дараах зөвлөмжийг өгч байна.Үүнд:

Аймгийн Иргэдийн төлөөлөгчдийн хуралд

1. “Боловсролыг дэмжих дэд хөтөлбөр”-ийн хэрэгжилтийн тайлангийн биелэлтэд хяналт тавих, чиглэл хүргүүлж ажиллах

Аймгийн Санхүү, төрийн сангийн хэлтэст

1. Ерөнхий боловсролын сургуулийн төсвийг хөтөлбөрт төсвөөр батлах /Албан болон албан бус сургалт, дотуур байрны төсвийг салгаж батлах /
2. Ерөнхий боловсролын сургуулийн санхүүжилтийг сар бүр хүүхэд өдрөөр хянаж санхүүжүүлэх, зардлын зөрүүг хагас, бүтэн жилээр тооцож ажиллаж байгаа эсэхэд хяналт тавих

Аймгийн Боловсрол, соёл, урлагийн газарт

1. Хамран сургалтыг сумдаар болон аймгаар тооцоолж дүн шинжилгээ хийж ажиллах
2. Төсвийн төсөлд албан болон албан бус сургалт, дотуур байранд хамрагдах хүүхдийн тоо, цалин, бусад хувьсах, хоолны зардлыг бодитой төлөвлөх, албан бус сургалт болон дотуур байрны зардлын төсвийг үндсэн төсвөөс салгаж батлуулах, статистик мэдээ, төсвийн хуваарилалтыг уялдуулах,
3. ЕБС-ийн санхүүжилтийг сар бүр хүүхэд өдрөөр хянаж, санхүүжилтийг хагас, бүтэн жилээр тооцож ажиллах
4. Хөрөнгө оруулалтын судалгааг нэгтгэж, хяналт тавьж ажиллах
5. Багш нарын багшлах эрхэд тавих хяналтыг сайжруулах
6. Орон нутгийн төрийн захиргааны байгууллагатай хамтран ажиллаж дутагдалтай багшийн асуудлыг шийдвэрлэх
7. ЕБС-иудын сургалтын чанарт сөргөөр нөлөөлөх хүчин зүйлсийг тооцох, шалгуур аргачлалыг боловсруулж, арга зүйгээр хангаж ажиллах
8. Багшийн хөгжлийн болон сургалтын хөтөлбөр, төлөвлөгөөний хөндлөнгийн үнэлгээнд тавих хяналтыг сайжруулах
9. ЕБС-ийн үйл ажиллагаанд тогтмол хяналт тавих, зөвлөн туслах, дэмжлэг үзүүлэх, үйл ажиллагааны чанар үр дүнг үнэлэх, хяналт шинжилгээ хийх, хяналт шинжилгээний тайланг албан бичгээр байгууллагуудад хүргүүлэх, жил бүр үдэж архивлах, хэрэгжилтийг хангуулж ажиллах
10. Журамд заасны дагуу анги дэвших шалгалтын үр дүнд дүн шинжилгээ хийж, шинжилгээ хийсэн тайланг сургуулиудад хүргүүлэх

Ерөнхий боловсролын сургуулийн удирдлагуудад:

1. Төсвийн хуваарьт өөрчлөлт оруулах саналд бодит тооцоолол хийж, өр авлагаа үнэн зөв тооцох
2. Үдийн цай, дотуур байрны хоолны өдөрлөгийг баталж, тайлан гаргуулах, үдийн цай, дотуур байрны санхүүжилтийн өглөг, авлагыг сар тутам тооцох
3. Хичээлийн кабинетийг журмын дагуу ажиллуулж, хяналтыг сайжруулах
4. Сургуулийн зөвлөлийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлэх, төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг хангуулах, үр дүнг хэлэлцэх
5. Багш хөгжлийн хөтөлбөр, төлөвлөгөөг баталж, хэрэгжилт, үр дүнг тооцох
6. Сургалтын чанарт сөргөөр нөлөөлдөг хүчин зүйлсийг тооцох шалгуур, аргачлалыг боловсруулан баталж, хэрэгжүүлж ажиллах
7. Сургалтын хөтөлбөр, төлөвлөгөөний хэрэгжилтэд тавих хяналтыг сайжруулах
8. Сургуулийн номын санч, нийгмийн ажилтны ажлын байранд шаардлага хангасан мэргэжлийн хүн авч ажиллуулах

9. Гамшгийн эрсдэлийн тойм судалгаа болон гамшгийн эрсдэлийг бууруулах үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг тус тус боловсруулан батлуулж үйл ажиллагаандаа мөрдөж ажиллах
10. Хөрөнгө оруулалтаар нийлүүлэгдсэн хөрөнгийн бүртгэлд тавих хяналтыг сайжруулах
11. Жил бүр дотоод хяналтын төлөвлөгөө боловсруулж, дотоод хяналтыг зохион байгуулах, дотоод хяналтын тайланг байгууллагын хурлаар хэлэлцэх, үр дүнг тооцох
12. Санхүүгийн сахилга бат, дотоод хяналтыг сайжруулах, батлагдсан төсвийг үр ашигтай, арвилан хэмнэлттэй зарцуулах